

80-81

BIBLIOTECA

PENTRU TOȚI

NICULAE FILIMON

Ciocolii Vechi și Noi

SAU

**Ce naște din pisică
șoareci mănâncă**

Editura Librăriei LEON ALCALAY

București, Calea Victoriei, 37

Prețul 60 bani

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

NICULAE FILIMON

CIOCOII VECHI ȘI NOI

SAU

CE NAȘTE DIN PISICĂ ȘOARECI MĂNÂNCĂ

II

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRARIEI LEON ALCALAY

No. 37, Calea Victoriei, No. 37

1909

CIOCOII VECHI ȘI NOI

SAU

CE NAȘTE DIN PISICĂ, ȘOARECI MĂNÂNCĂ

CAPITOLUL XVI

**Fă-te om de lumea nouă,
Să fuși cloșca de pe ouă!**

Să părăsim partea de sus a caselor Postelnicului, căci nu mai are nici un interes pentru lectorii noștri, și să ne coborâm în partea de jos sau mai bine în beciuri, ca să vedem ce face Dinu Păturică.

Acest ambițios ciocoi, nevoind a se lăsa nici de cum mai jos ca stăpânul său, pregătise și el o cină la care invitase pe câți-va din cei mai de aproape amici ai săi.

Camera în care dădea el ospățul, era împodobită cu două paturi turcești înfundate, peste care erau puse saltele de lână acoperite cu chilimuri vârgate de *Idirnea* (Andrianopole), cusute pe margini cu ciucuri de humbac alb; pe lângă pereți erau puse perne îmbrăcate cu cit *tocat*¹⁾; prin unghiurile acestor paturi erau așezate pernițe mici umplute cu puf, pe ale căror fețe albe de batistă, se vedeau mai multe arabescuri cusute cu fir și mătase, iar pe una dintr'însele erau cusuți doi amorași, ținând în mână o ghirlandă de flori, în al căreia mijloc era o inimă pătrunsă de două săgeți.

Zidul de lângă pat era acoperit cu un covor de Brusa pe care stau spânzurate în cuie o pușcă arnăuțească ghintuită, legată la mașină cu o *panglică* cusută cu fir, și două perechi pistoale băgate în tocuri de piele ornate tot cu fir. Mai în jos, tot pe acel perete, erau atârdate două săbii turcești cu mânerele de sidif, iar în mijlocul lor, era așezat un cauc oltenesc de hârșie neagră de miel, al cărui fund era cusut cu fir de cel bun peste postav roșu și lăsa să atârne în jos o fundă de fir lucrată cu mare gust.

¹⁾ Cel mai scump cit pe atunci.

Cele două ferestre despre uliță erau împodobite cu mai multe glastre de flori, printre care se deosebeau mai ales maghiranii, trandafirii și câți-va endrușaimi ce umpleau atmosfera camerei de un miros nu așa plăcut cât eră de pătrunzător.

Pe lângă pereți erau puse în rând câte-va scaune de Brașov și un sipet mare legat în bande de fier albe peste piele de căprioară albastră.

La o înălțime oare-care a unuia din pereți, eră un dulap mic săpat în zid, în care se află depusă mica bibliotecă a ciocoiului compusă din câte-va cărți grecești și românești printre care figurau : *Proorocia lui Vgatanghel*, *Filozoful Sintipa*, *Alixandria*, *Tilu-Buh-Oglindă* și alte capete de opere ale literaturii naționale de pe atunci, cărți glumețe care prin anecdote de spirit și povețe filozofice, făceau petrecerea favorită a poporului.

Masa de mâncare eră așezată între două paturi și împrejurată cu scaunele pe care eră să șează onorabilii oaspeți ai lui Păturică.

Pe masă erau orânduite o mulțime de farfurii cu mezelicuri de tot felul : marinată de stacoji, farfurioare mai mici cu icre proaspete de morun, licurini jupuiți, sardele muiate în unt-de-lemn de Mitilene amestecat cu piper și zeamă de lămâi de Messina,

măsline dulci de Thesalia, grămădite în formă piramidală, icre tari de chefal, zmochine de Santorini, halva de Andrianopole; nimic din delicateţele gastronomice ale Orientului nu lipseă pe masa ciocoiului, mai împodobită chiar decât a stăpânului său. Toate aceste mezelicuri erau aşezate după o regulă militară, având la fiecare distanţă de două palme câte o garafă cu vin galben de Drăgăşani, cu pelin roşu din viile mănăstirei Bistriţa, şi cu vinuri orientale de diferite culori şi gusturi, fără a lipsi *paporniţele*¹⁾ cu anason de Chio şi cu mastică de Corinth. În fine Păturică luase dispoziţiuni ca oaspeţii săi să nu cerce cea mai mică lipsă întră îndeplinirea gustului lor rafinat.

Dar cineva ar fi văzut luxul ce domnea pe masa Postelnicului şi la a vătafului său de curte, fără îndoială s'ar fi convins că ospăţul slugei întreceă în toate pe al stăpânului, şi dacă s'ar fi gândit mai serios la mizeriile acelor timpuri de tristă memorie, ar fi zis împreună cu noi, că fanariotul n'avea de ce să se plângă pentru pagubele ce-i făcea vătaful său de curte, căci banii ce se cheltuiau în aceste ospeţe nu erau ai săi, ci ai săracilor şi ai văduvelor căzuţi victimă nesaţiului său de averi.

1) Butelii îmbrăcate cu papură.

Intre oaspeții de căpetenie invitați de Păturică, figurau : Tudor Ciolănescu, vătaful de curte al Banului B..., Neagu Chioftea de la Banul Constantin Băl..., Zamfir Ploscă de la Isac R..., Vlad Boroboață de la F..., și alți mulți, aleși dintre corifeii ciocoișmului și ai hoțomanilor bucureșteni de pe atunci.

După ce se duseră musafirii Postelnicului pe la casele lor și el la amanta sa, Păturică se coborî în odăile de jos și se puse la masă cu prietenii săi.

Patru țigănași curat înbrăcați aduceau bucate la masă, și două țigance tinere și frumușele erau însărcinate a turna prin pahare nectarul care de la căderea zeilor din Olimp încoace a luat prozaicele nume de vin și rachiu.

Una dintr'aceste două copile, luă de pe masă o paporniță cu anason, și umplând mai multe feligene, dete fiecăruia din oaspeți câte unul. Oaspeții sorbind rachiul căzură pe farfuriile cu mezelicuri precum cad lăcustele peste holdele plugarilor.

Dinu Păturică observă aceasta, și cu oare-care nerăbdare, în calitatea sa de ospătător, strigă cu un glas ascuțit și obraznic :

— Aduceți ciorba, bre !

Numai decât, coconașule ! - răspun-

seră țigănașii plecând toți deodată ca să arate mai mult zel. După câte-va minute, ei puseră pe masă un castron colosal plin cu ciorbă de știucă, fiartă în zeamă de varză cu hrean; pe urmă aduseră două farfurii lunguiețe cu mihalți și cu păstrăvi rasol; muiați în oțet și untdelemn; aduseră mai mai multe vase de cositor pline cu *iachnii*, cu *plachii*, cu morun gătit cu măslina și foi de dafin, cu crapi umpluți cu stafide și coconare, și alte felurite mâncări, care se ziceau în vechime *bucate cu cheltuială*.

Vinul asemenea curgea fără încetare și alunecă pe gâtul ciocoilor, cari la fie-care deșertare de pahar, strigau: — Să trăiască nenea Păturică! — Numai Vlad Boroboață sta trist și tăcut.

— Da ce, mă Boroboață, de ce stai bosumflat? Ori ți-s'au înecat niscaiva corăbii cu marfă? zise Neagu Chioftea, cel mai sgomotos dintre toți oaspeții.

— Par'că ești o mireasă, adăogă Tudor Ciolănescu.

— Inchină cu noi, bre! Fă-te om de lumea nouă, să furi cloșca după ouă! — ziseră toți ciocoi de-odată.

— Ei bine, răspunse Boroboață, umpleți un pahar să închin și eu cu voi.

Paharul se umplu și se dete în mâna lui Boroboață care ridicându-l în sus zise: — «In sănătatea săracilor țărani cărora le dăm «fum de ardei și le punem fierul roșu pe «piept, ca să le luăm bănișorii din pungă! «Să trăiască văduvele și copiii cei sărmani «cărora le luăm pâinea din gură ca să «mâncăm noi ăștia, pește de Tarigrad, hal- «vale de Idirnea și să bem vin chiprio- «tic!... In sănătatea țării întregi, pe care am «lăsat-o în sapă de lemn!!...»

Vătafii de curte se uitau unul la altul cu niște priviri sperioase ce dovedeau îndestul cât de adevărate erau cele zise de Boroboață. Numai Dinu Păturică ascultă acest strigăt al muștrării de conștiință, fără ca să se turbure câtuși de puțin, ba încă el aruncă asupra lui Boroboață o privire disprețuitoare și dând într'un răs sardonice, curmă tăcerea cu aceste cuvinte:

— Cinstiți boieri! Nu vă *sinorisiți* lui Boroboață, căci este cam nebun, sărmanul. Cine știe ce habă l'a obrocit¹⁾. Să bem fraților, și să lăsăm pe Boroboață să spue la cazanii cât va voi. Apoi, întorcându-se către slugi:

— Aduceți, bre! vin tămâios de Cernătești.

1) A obroci, după limba poporului de atunci, și chiar de astăzi, este a fermecă, a îndobitoci

— Și de cel de Drăgașani, adăogară ceilalți.

Știclele se umplură cu tămâioasă într'o clipă și veselia renăscu în sânul oaspeților amețiți de băuturi și imbuibați de grasele mâncări orientale.

Această cină, compusă toată din plăceri de contrabandă, ținuse câteva ore, și cu tot vinul ce băuse, nici unul dintre ciocoi nu se îmbătase desăvârșit; ei ajunseră numai la gradul acela al beției, când omul devine vesel și spune adevărul fără rezervă. Astfel dar, unii vorbeau, alții cântau lovindu-se unii pe alții în glumă cu gloanțe de pâine; numai Vlad Boroboață stă cufundat în niște cugetări sinistre, pe care le întrerupea câte odată cu un surâs amarnic. Dinu Păturică ce-l privea cu o vădită nemulțumire observând că acea beție tristă a oaspei său putea să influențeze asupra celorlalți și să stânjinească libera explozie a veseliei lor, se sculă în sfârșit strigând:

— Ei bine, boieri, vă văz cam pe gânduri; eu v'am chemat aci ca să ne veselim, iar nu ca să punem cenușe în cap, și să ne plângem păcatele ca proorocul Iona din scriptură! N'aveți bucate? N'aveți vin? De ce dar stați ca niște curci plouate? Mai aduceți, bre! marinată de barbuni și vin de *Tenedos*; să ne veselim cât ne umblă moara, că destul ne vom pocăi la bă-

trânețe. Iar tu, cobe rea, du-te de fă cazanii la biserică, iar nu în casa mea !... Auzit'ai ?

— Bravo, nene Păturică ; ai dreptate. Să se ducă la dracu acest dâscălici, care ne-a stricat *cheful* cu *ithicaua* lui.

— Da, la dracu ! — exclamă toți de-odată.

— Iar noi să ne veselim, ca niște oameni de ispravă, adăose Păturică.

— Și să vorbim de treboarele noastre, răspunse Neagu Chioftea, curmându'i vorba. Știți boieri, că am cam ajuns în vremea de apoi ! Pare-mi-se că stăpânii noștri au cam băgat de seamă că le mâncăm stările, și s'au pus pe economie. Alte dăți, când le înfățișai catastichul, nici că se uitau la dânsul și'ți umpleau mâna de rubiele, iar acum te țin câte trei, patru ceasuri în picioare și te descos din toate încheieturile ca pe hoții de cai.

Bine vă face, ciocârlanilor, zise Păturică răsând.

— Ce-ai zis ? întrebă Neagu Chioftea cu mirare.

Am zis că vă face foarte bine, că nu știți să furați.

— Noi nu știm să furăm ? observă Chioftea cu un zâmbet de ironie.

Da, da, voi ! replică el cu siguranță, sunteți niște bojogari¹⁾.

1) Hoți proști.

— Dacă este așa, apoi învață-ne tu me-seria.

— Bucuros. Ia spuneți'mi, boieri domnia-voastră, ați citit vre-odată cartea numită *Floarea darurilor*?

— Nici n'am auzit vorbindu-se de dânsa.

— Aveți dreptate, nu s'a tălmăcit încă în limba românească și voi abia știți să scriți românește. Ascultați dar și pricepeți ; în acea carte este o istorioară plină de noi-mă care începe cam așa ; «A fost odată un împărat de la Indiile răsăritului său de prin «țara' Sakîzului ¹⁾. Acel împărat avea șap-tezeci și cinci de copii, tot unul și unul. «Ajungând însă la adânci la bătrânețe, el «chemă pe fiul său cel mare și'i zise să «facă un znop de șaptezeci și cinci de nuiele «și să'l aducă înaintea sa. Porunca se în-deplinî într'o clipă ; împăratul chemă a-«tunci pe toți fiii săi și le zise : — Eu am «îmbătrânit și peste puțin o să mor ; aș «vol însă ca înaintea morții mele, să las «întinsa mea împărăție aceluia dintre voi, «care se va dovedi mai tare și mai price-«put. Hotărâsc dar, ca acela care din voi va «putea să rupă de-odată această legătură de «nuiele, acela să ia împărăția după moartea

2) Insula Chio.

«mea. Feciorii de împărat se priviră mai «întâi unii pe alții cu mirare și apoi se «cercară pe rând și fiecare în parte să rupă «legătura pe nuiiele, dar nici unul nu putu. «Împăratul îi privi rîzând și le zise :— Dacă «nu le puteți rupe de-odată pe toate, apoi «rupeți-le câte una în parte. Copiii se su- «puseră la noua poruncă a tatălui lor și în «puțină vreme toate nulelele fură rupte.

«- Ascultați, dragii mei copii, adaoase «atunci împăratul : acest znop de nuiiele «sunteți voi : dacă veți rămâneă uniți după «moartea mea, nimeni nu vă va birui, iar «dacă vă veți despărți, va veni vrăjmașul «și va face din voi ceea ce făcurăți di- «naintea mea cu aceste nuiiele.»

Păturică se opri aciși privind câteva mo- mente pe tovarășii săi cu ochi pătrunzători îi întrebă :

— Ei bine, boieri domnia-voastră, cum vi se pare această istorioară ?

— Foarte frumoasă, ce e dreptul, dar n'are a face nimic cu necazurile noastre, răspunse Chioftea.

— Vă înșelați, frații mei, adaoase Pătu- rică cu un aier de superioritate. Dacă voi ați fi urmat *paradigma* acestei istorioare, nu erați să vă plângeți acum că stăpânii voș- tri v'au prins cu ocaua mică.

— Ei bine, învață-ne tu ce să facem ?

— Să vă învăț, căci, uite, sunteți proști ca niște băieți luați de pricopseală. Voi vă adunați în toate zilele la cafeneaua dela Dorobăunție. Așa este, ori ba ? Spuneți.

— Ba așa. Ne adunăm în toate zilele precum zici.

— Ar fi de mare folos pentru voi ca înainte de a părăsi cafeneaua, să puneți *nart*¹⁾ la toate lucrurile ce veți târgui ca să știe fiecare din voi cât are să încarce la socotală.

— Vorbește mai deslușit că nu te înțelegem.

— Iată ce voi să vă zic : să ne închipuim că pentru curtea unuia dintre stăpânii voștri, se cumpără câte douăzeci și cinci oca de carne pe zi. Ei bine, prețul nu poți să'l încarci, căci carnea este cu nart

1) Din vechime și până la Regulament carnea, pâinea și lumânările se vindeau la contractii cu apalt și se însemnă în contract prețul fix, și câți din măcelari sau brutari se dovedeau că vând cu cântare strâmbe, sau articole proaste se dedeau prin târg și se țineau de urechi pe la răspântii.—Să explicăm acum ce în emnează „darea prin târg”. Această tortură, se urmă astfel : culpabilul era dezbrăcat până la briu ; mâinile îi erau legate cu o funie de care trăgea un arnăut al Spătăriei, pe când altul îl lovea cu nuiava peste spate, strigând tare : „Cinc va face ca dânsul, ca dânsul să pață !” și astfel îl plimbă prin tot orașul.

(preț fix), dar poți să încarci la suma ocalelor, cumpărând mai puține și trecând la socoteală mai multe. Cu pâinea faci tot așa. Vânatul și păsările n'au nart : curranul se vinde un leu, pune'l șaptezeci de parale ; gâsca *ipac* (idem), găina și rața se vând câte o *leiță*, pune-le un leu și cinci. De la untdelemn, zahăr, cafea, tutun, poame, chiar de la zarzavat, puteți să vă folosiți în două feluri, adică adăogând la suma ocalelor și la preț...

— Fleacuri, nene Păturică, fleacuri ! Din aceste nimicuri cineva abia își scoate zilnicele cheltuieli. Nouă, mă rog dumitale, ne trebuie bani mulți, stări mări, ca să scăpăm de slugărie.

— Și cutezați voi să numiți nimicuri cheltuiala culniei, acest izvor nesecat din care un om cuminte poate în scurt timp să facă stare bună ? Bree ! Da proști mai sunteți !... Să vă fac o socoteală cu *tah-min* (aproximativ) ca să vedeți cât de mult vă amăgiți !

— Fă-o nene Dinule, să vedem ce *bazaconii* sunt acestea ce tot ne spui.

— Cioară ! adu călimări și hârtie !

La aceste cuvinte, un țigan care dormită lângă sobă, se sculă repede și aduse numai decât hârtie și o pereche călimări de argint cu coadă. Păturică deschise coada

călimărilor, scoase un condei de pană de curcă cu feluri de flori făcute dintr'insul și după ce dete pe țigan afară, urină într'astfel :

— Ei bine, boieri, fiți cu băgare de seamă că am să fac o socoteală cu *tachmin*, ca să vedeți că vorba mea e vorbă ; și ca să nu ziceți că măresc sumele, voi începe chiar de la casa stăpânului meu. Așa dar scriu aci :

FOAIE DE SOCOTEALA Socot. Socot.
a Curții Marelui Postelnic A. TUZLUC dreaptă încărc.

Luni, Ianuarie în 8, 1817 (bunioară)	tal.	b.	tal.	b.
Trei-zeci oca carne. câte 10 parale ocaua fac.	5		7	60
Două-zeci pituști pentru masă	1			
Morcovi, pătrunjel, ceapă, făină			1	
orez și piper	2	30	3	90
Ciriviș.	2		3	90
Enibahar și alte mirodii		30	1	
Doi curcani.	3		6	
Cinci claponi	5		7	60
Patru limbi afumate	4		6	
Șase ghiudeni.	6		8	60
Zece licurini	5		7	60
Sardele	4		6	
De transportat	37	60	55	4.20

1) Aci încurcătura vine de la ocale.

FOAIE DE SOCOTEALA a Curții Marelui Postelnic A. TUZLUC	Socot. dreaptă	Socot. încărc.		
Luni, Ianuarie în 8, 1817 (bunioară)	tal. b.	tal. b.		
Report	37 60	55 4.20		
Icre negre de Taigan.	6	8 30		
Arpagic și usturoi pentru stufat	1	1 60		
Apă de Filaret pentru boieri.	1	1 30		
Apă de gărlă pentru slugi.	2	3		
Stafide și coconari.	2	3		
Ouă pentru ochiuri și jumări	1	1 60		
Sare		12	18	
Oțet.	1	1 30		
Struguri și mere crețești	2 30	3 30		
Varză pentru calabălăc ¹⁾	1	1 60		
Imiclicul oamenilor ¹⁾	3	4		
Fac peste tot cheltuiți	57	72	87	18
Să scădem cheltuiala cea dreaptă din cea încărcată				
Rămâne câștig net			29	66

Să înmulțim acum acest câștig cu zilele anului, și veți vedea că dă o sumă de talere 10,785, bani 90. Această sumă vine numai de la cuhnie; dar unde puneți domina-voastră îmbrăcatul țiganilor, cumpărătoria orzului, a fânului, a cărbunilor, a lemnelor și altele mai multe de felul acesta, care aduc pe an alți opt sau zece mii de lei, cel puțin ?

1) Se înțelege slugile peste tot.

2) Imicilul este porția de pâine ce se dă fiecărei slugi pentru o zi,

— Toate aceste *gheliruri*, le știm; sunt bune, nu tăgăduim, dar vin cu țărăita. Noi voim să ne arăți vre-un mijloc prin care să câștigăm sume mari în puțin timp, ca să ne cumpărăm moșii și acareturi, să ne facem și noi boieri ca stăpânii noștri.

Eu v'am arătat mijloacele cele mai lesnicioase; aflați voi altele mai bune.

Și ce am putea să născocim noi mai mult de cât tine, care știi câte în lume și în soare?

Mă lingușiți, hoțomanilor; dar fiind-că am început, cată să și sfârșesc. Ascultați: voi știți ca și mine, că boerii noștri trăesc în desfrânări și se țin numai de zavistii (intrigi) ca să dea pe Domni jos de pe scaun crezând că cei noi ce vor veni îi vor pune în trebi mai mari sau le vor da țara pe mână ca s'o zmulgă și mai tare; iar la averile lor, rămase de la părinți nici că se gândesc. Ei au moșii și nu le cunosc hotarele, nici venitul ce poate să dea pe tot anul. Au vii fără să le știe numărul pogoanelor; au zahanale, heleștae, livezi de pomi și câte altele de felul acesta pe care le ardează pe nimic; iar arendașii, nemulțumiți cu un câștig de sută la sută, scot din spinarea țăranilor, derapănă pădurile și ecaretele moșiilor, ba de multe ori înstrăinează chiar din pământul moșiei. Toate

acestea, hoieri domnia-voastră, sunt o comoară neseacă din care un vâtaf de curte, *ișchiuzar*, poate, în scurtă vreme, să ajungă bogat ca Iov din Biblie.

— Și ce trebuie să facă el ca să se folosească din toate acestea? întrebare toți ciocoi de odată, complăcându-se în dezvoltările ce da Păturică cu atâta elocință.

— Nimic, de tot nimic!—răspunse Dinu Păturică, răsucindu-și mustața și surâzând cu mândrie.

— Nu te înțelegem.

— Lăsați-mă să isprăvesc și veți înțelege: când se apropie vremea arenduiei moșilor, înțelegeți-vă mai întâi cu arendașul cel vechi. Spuneți-i că pe toată ziua vin câte doi, trei mușterii ca să ia moșiile cu arendă îndoită și că numai din pricina prieteșugului îi goniți pe toți, scoateți chiar mușterii mincinoși și veți vedea cum o să-și deschiză greul punga și o s'o verse într'a voastră. Osebit de aceasta sunt ispășaniile de păduri, facere de hanuri, mori și altele mai multe, din care ați putea să câștigați sume însemnate, numai să știți să pipăiți lucrul cum se cade. Așa, dragii mei, trebuie ca fie-care dintre voi să se facă *om de lumea nouă*, ca să știe a *fură cloșca de pe ouă!*

CAPITOLUL XVII

Muzica și choreografa în timpul lui Caragea

Pe când Păturică se ocupă cu predarea acestei lecții de comunizm practic, de odată se auzi răsunând în spațioasa anticameră, amestecul unor suzete ascuțite și îngânate ; o pereche de lăutari începuse a cânta din gură și din viori, melodia adaptată pe versurile următoare :

„Cine la amor nu crede

„N'ar mai călcă iarbă verde ;

„Să calce tot fân uscat,

.

și pe la timpi se auzeà căte un oftat.

— Pui prinsoare că este diavolul de Nicolăiță, zise unul din oaspeți.

— El trebuie să fie ! Și ciocoi alergară către ușe ca să primească pe confratele lor.

Ei nu se înșelau, căci abia ce deschiseră ușa, ei văzură pe Nicolăiță vătaful de la Armașul M... sosind vesel în fruntea lăutarilor.

— Nenea Nicolăiță ! exclamară toți.

— Eu, bre ! și cu mine !... Ce gândeați voi c'o să scăpați de mine ? Unde e procopsitul de Dinu să'i mulțumesc de cinste,

Îți cer de o mie de ori iertăciune că nu te-am proscalisit la masă ; sunt vinovat, ce e

pe dreptul; dar m'am gândit că aveți *ziafet* pentru coconul Andrei de la domina-voastră și credeam că n'o să poți veni.

— Nu este nimic. Poruncește tu numai să'mi aducă și mie de mâncat și de băut.

La un semnal al lui Păturică, masa se umplu din nou de bucate și de vinuri proaspete.

Vătaful Armașului începù să bea și să mănânce cu o mare poftă, iar după ce se cam ameți și dânsul, începù să vorbească și verzi și uscate.

— Știți voi una bre? zise el. A dat norocul peste mine. Boierul a hotărât să'și facă case noi și m'a însărcinat pe mine cu strângerea celor trebuincioase pentru zidire.

— Ei! și ce iese de acolo?—zise Păturică cu un aier de invidie.

— He, he! unul e Niculăiță, nu sunt doi. O să'mi fac o pereche de case să le întrecă pe ale Armașului; saraiuri bre! nu glumă.

— Să'ți ajute Dumnezeu, ziseră ciocoi.

— Așa să fie! D'aceia am și gust de veselie. Am venit ca să petrecem; aideți dar să tragem un danț d'ale tătarești, adăugă Niculăiță sugând un pahar cu vin.

— La horă! repetă cu sgomot adunarea întreagă.

Păturică chiemă pe un țigan, și după ce îi șopti câteva cuvinte la ureche, intră și el în hora ce se și începuse.

Erà foarte curios lucru a vedea pe ciocoi noștri cu pulpanele anterielor ridicate în brâu, ca să lase picioarelor libertatea de a lucra după cerințele jocului; cu ceakșiri roșii; cu meși și papuci galbeni; încinși cu taclite așezate astel în cât le acoperea pântecile și o parte din piept; cu fermele de postav de diferite fețe, lăsate pe spate; rași la cap și cu fesurile puse cam pe ceafă; erà curios lucru, zicem, a privi efectul grotesc al acestor costume dizgrațioase, mai ales că poza jucătorilor, plecați cam pe la spate, și aierul lor de gravitate în danț, îi făceau cu mult mai ridicoli de ceia ce erau în realitate.

Vinul, vorba și în cele din urmă, sunetele lăutarilor, deșteptase în oaspeții lui Păturică un gust de petreceri, care nu poate fi niciodată complet, când în mijlocul bărbaților, lipsește femeia,—cea mai plăcută dezmierdare în asemenea cazuri.

— Petrecerea fără femei, este ca nunta fără lăutari!—zise Chioftea, cu o aprindere ce se vedea răspândită în trăsurile feței sale.

— Da! da!... Ne trebuie papuci roșii! a-dauseră ceilalți.

— Lasă, c'am luat eu măsuri și pentru aceasta, răspuse Păturică.

— Așa este ; dar noi vrem lucru bun, iar nu *tălănițe* din Scaune¹⁾.

— Țăceți, c'au să ne vie tot puișori aleși: Arghira, Rozalina. Kalmuca...²⁾.

— Bravo, nene Păturică ! Să trăești cât turnul Colții !

Nu trecu mult și se auzi un zgomot de trăsură în curte. Păturică ascultă cu atențiune și încredințându-se bine, zise cu enfaz ciocoilor:

— Iată, boieri domnia voastră, vin și *kiramele* ³⁾, și ca să nu rămâi mai pe jos de cât nenea Niculăiță, v'am 'adus și muzica nemțească.

— Aferim, nene Păturică! Tu nu faci lucrurile pe jumătate.

1) Pe timpii aceia și chiar mai în urmă se numeau *tălănițe*, femeile cele mai degradate și mai ordinare; mahalaua Scaunelor era cartierul femeilor de felul acesta.

2) Acestea erau Aspasiile și Ninon de Lenclos din timpii lui Caragea; mai cu seamă Arghira prin rara ei frumusețe devenise un ac magnetic care trăgea la sine pe toți junii ; unii susțin că chiar Domnitorul Caragea îi da vizite secrete.

3) Kiramo pe românește însemnează „doamna mea“, „cucoana mea“ ; la înmulțit *kiramele*, adică cucoanele sau doamnele.

Ușa camerei se deschise și intrară mai întâi trei femei îmbrobodite la cap cu tulpanuri albe și înfășurate cu niște scurteici căptușite cu blană, ca să poată învinge asprimea gerului. Aceste femei, după ce salutară pe ciocoi și schimbară cu dânșii câteva glume, își scoaseră blănille, și și descoperiră capetele. Scoțând acele îmbrobodeli ce le dau înfățișarea unor femei ieșite din haremurile turcești, ele rămaseră cu fețele astfel precum le făcuse Dumnezeu, adică tinere și plăcute ca ale unor zâne.

Arghira, cea mai frumoasă dintre toate, purtă o rochie de mătăsărie ca *arderea Moschii* cu trei rânduri de mangeturi pe poale, cu mânecile strâmte și cu pieptul închis. Era încinsă cu un colan¹⁾ de canavăț roșu, cu paftale mici de aur; capul îl avea acoperit cu un fes alb cu fundă de mătasă neagră, și legat cu o panglică albă cusută cu fir ale cărei căpătâe, înodate la partea dreaptă a capului formau o floare de o formă originală; picioarele îi erau încălțate cu ciorapi de Lipsca foarte albi și pantofi de saftian negru cu funde roșii de mătase; la gât avea și trei șiruri de mărgean ales, iar la urechi atârnavă o pereche de cercei lucrați în aur și diamante;

1) Colan se numește încingătoare.

pedeasupra tuturor veștmintelor purtă o fermă de catifea neagră, scurtă până la talie și cusută cu fir în mângă.

Kalmuka eră îmbrăcată mai tot asemenea cu deosebire numai că aveà capul gol și două coade pe spate ca fetele mari; iar Rozalina, credincioasă tradițiunilor patriei sale, purta costumul german al epocii aceleia.

Indată după dânsesele, intrară cei optsprezece țigani ce formau muzica nemțescă a Niculescului ¹⁾ cari după ce se puseră în re-

¹⁾ După informările ce am, în timpul lui Caragea existau două muzici europene în țară; una a lui Nicolescu, în București, și alta a lui Chirioscoleanu la Buzău. Fiecare din membrii ce alcătuiau aceste corpuri armonice aveau câte un nai așezat dinaintea buzelor, cu care executau melodia sau terțiile și scetele armonice ale piesei puse în executare. Osebit de acest instrument accesoriu, fiecare artist în parte eră obligat a sună câte un instrument de coardă, adică violină primă, violină secundă, violă, violoncel și chiar contrabas, tobe mari și tobe mici; numai maestrul direjtor eră apărat de această datorie; el sună numai violina și indică celorlalți timpul muzicii și diferitele nuanțe de efect.

Sunetul ce produceă această adunătură de instrumente nu corespunde în mare parte la tot ce se cere de la o bună orchestră din zilele noastre; cu toate acestea serveă de minunc pentru muzica de danț.

gulă, începură a sună mai întâi marșul zis al lui Napoleon și alte piese muzicale de recreațiuni foarte la modă pe atunci; apoi începură a cântă *menuetul*¹⁾.

Ciocoii, luând pe rând damele la joc, se deteră cu furie la toate exercițiile choreografice obicinuite în timpii aceia. Monotonul *menuet*, dansul clasic al saloanelor europene, săltătoarea *cracoviană* a Leșilor, *cotilionul* franțuzesc, *valțul* nemților și *ecosetul*, adus din fundul Britaniei; toate aceste danțuri etnografice deteră prilej pe rând oaspeților noștri, de ași arăta măestria; dar se vede că aceste inovații streine nu erau încă destul de popularizate în țară la noi, sau că ciocoii noștri nu le prea știau jucă bine, căci ei se obosiră numai de cât, și ca să facă diversie, ziseră lăutarilor să cânte *pristoleanca*, *chintăia* și jocul numit: *ca la ușa cortului* sau *zoralia*. Atunci să fi văzut zel și înfocare! Casele Postelnicului răsunau sub papucii invitaților vătafului său. Râsetele femeilor, chiotele de veselie, vorba sgomotoasă a bărbaților, su-

1) Pe tumpul lui Caragea erau la modă multe danțuri străine; balurile ce se dedeau prin casele boerilor celor mari, începeau prin poloneză, după care veneau: tãmpeta, matranu. mánimasca, valț, mazurca, englezul, cracoviana, etc.

netele ascuțite ale mizicei, izbirile cadențate din picioare ale dănțuitorilor ; toate acestea formau un sabat infernal al cărui echo se pierde în apartamentele pustii ale Postelnicului Andronache, ca un vuiet cobitor pentru stăpânul absent. Abia aproape de ziuă se sparse petrecerea de la Dinu Păturică, și invitații lui se dușeră pe la casele lor.

CAPITOLUL XVIII.

Ce n'aduce anul, c. luce ceasul

Știu cât de rău fu răsplătit Gheorghe, vătaful de curte al lui Andronache Tuzluc, pentru că se ridicase cu devotamentul până a'și compromite pozițiunea, spre a scăpa pe stăpânul său de prăpastia în care'l târă Dinu Păturică și Kera Duduca. În urma gonirei sale, sta nenorocitul june și se gândea prin ce mijloace să'și dobândească hrana sa și pe-a bătrânei sale mume.

A mai intra vătaf la vre-o casă mare, îi era cu neputință, căci firea'l făcuse onest și nu putea să sufere tâlhăriile slugilor. O singură speranță îi mai rămăsese. El cunoștea bine limba elinească, scria foarte frumos românește, mai știă și ceva din legile și datinele țării ; hotărâ dar a se da

la bresla condeiului, și fiindcă nu cunoștea pe nimeni, se făcù *jălbar*.

Această carieră, de și nu'i aducea un venit cu care săși întâmpine toate necesitățile vieței, el însă erà mulțamit de dânsa căci îl scutea de umilire și îl făcea stăpân pe voința sa.

Intr'o zi, pe când se aflà șezând pe scaun la ușa Visteriei, așteptând săi vie ceva de lucru, deodată se apropiă de dânsul un boier bătrân și cu fața foarte dulce, carele privindu'l cu o bunătate, ce erà un dar firesc al interlocutorului său, îl întrebă cu un interes învederat :

— Tinere logofețel, ia spune-mi, cum îți merg trebușoarele ?

— Nici bine, nici rău, boierule; răspunse junele, sculându-se cu grabă și dând scaunul bătrânului.

— Va să zică pâinea de toate zilele, și nimic mai mult.

— Cam așa, boierule.

— Dar bine, cum de nu te-ai alăturat pe lângă vre-o casă boierească, ca să te procopsești?

La aceste vorbe, junele lăsă să iasă din pieptul său un suspin. care făcù multă înțipărire boierului.

— Oftezi, fătul meu ; spune'mi ce ai?—

Gheorghe ridică ochii în sus și întâlnind pe ai bătrânului plini de blândețe, luă curagiu și zise :

— 'Mi-ai zis, milostive boierule, că de ce nu intru în vre-o curte de boer ca să mă pricopsesc ; dar mai de-unăzi am eșit dintr'o curte boerească în care am slujit cinci ani de zile, și în loc de pricopseală, m'a dat pe poartă afară cu urgie.

— Și cine este acel nemilostiv și fără omenie boer ?

— Este postelnicul Andronake Tuzluc, cel mai de aproape al lui Vodă-Caragea. La numele acesta, fruntea bătrânului boer luă o expresiune de nemulțămire ; dar cu toate acestea el mai în urmă adăugă :

— Se vede că nu-l ascultai, că de ! voi tinerii, sunteți cu mințile cam zburătoare.

— L'am iubit, boierule, ca pe un părinte, și m'am supus lui ca lui Dumnezeu !

— Ei bine, pentru ce dar te-a gonit cu atâta asprime.

— Pentru că am voit să-l scap de la pierdere.

— Și din ce primejdie voiai să-l scapi ?

— Voiam să-i scap averea din ghiarele unor tâlhari cari îl înșală, îl sărăcesc și îl necinstesc.

— Ia spune-mi cum te cheamă ?

— Mă numesc Gheorghe, boerule.

— Ascultă-mă, Gheorghiuță, zise boerul, privind-l tot cu mai mult interes, voiești să intri în slujba mea ?

— Mai întâi să bine-voiți a-mi spune cine sunteți și voi vedeți.

— Eu, fătul meu, sunt banul C***, și fi pe pace că nu te voi răsplăti ca Postelnicul !

— Primesc cu toată inima, milostivul meu stăpân.

— Eu nu te voi întrebuința în slujba de vătaf, ci te voi numi grămătic al meu, căci îmi trebuie un asemenea slujbaș, și nu știu de ce mi-s'a părut mie că vei fi bun și vrednic.

— Bunătatea ce 'arăți către mine, mă face să-mi pierz mințile. Pronia cerească v'a împins să-mi tindeți mână de ajutor, răspunse tânărul cu ochii plini de lacrimi de recunoștință și luând cu înfocare și respect mâna bătrânului boier spre a o sărută.

Să lăsăm acestea la o parte : ia arată-mi să-ți văz condeiu¹⁾.

Gheorghe luă o coală de hârtie și se puse a scrie acea scrisoare complicată care prin trăsuri fine și rotunzite, superpunea în două, trei caturi diferitele litere ale unui cuvânt

1) „Arată-mi cum scrii ?“

în cât ochiul trebuià să fie deprins spre a descifrà acel tainic și măestrit dedal.

— Foarte bine, aferim ! Acum pune'ți călimările la brâu și vine după mine.

Ei ieșiră împreună din palatul Visteriei și se duseră la casa Banului. Nu erà aceasta întâia dată, când bunul boier și mai toți boierii români luau în curțile lor tineri fără protecție și le înlezneau mijloacele de a'și face, prin munca și meritele lor, o carieră în lumea aceia unde favoarea și banii făceau totul.

Două luni fură de ajuns lui Gheorghe, ca să'și arate capacitatea și onestitatea sa, iar Banul știu ca să prețuiască aeeste rare și nestimate calități.

Aceasta se dovedì mai ales într'o zi când Banul chiamă pe Gheorghe și îi zise :

— Archon grămătice; ia acest pitac domnesc și te du de'l dă în mâna lui Vel-Vistier.

Gheorghe se duse la Visterie și dete pitacul în mâna Vistierului, dar cât de mare fu mirarea lui când auzì pe Vistierul zicându'i, că este orânduit Sameș la casa lefilor și recomandându'l amplotiaților de față, cu cele mai lăudăroase cuvinte.

El făcù mătanie până la pământ și sărută mâna Vistierului; apoi întorcându-se

la Banul, îi făcù și lui cuvenitele mulțumiri și se așeză în slujbă.

Ocupațiunea lui cea mai mare erà de a îngriji ca serviciul ce i se încredințase să'l îndeplinească cu conștiință și să'l îmbunătățească pe cât iertau legile de pe atunci; dar această ocupațiune nu'l împiedică de a'și împlini cu exactitate datoriile de serviciu și de recunoștiință către Banul C. protectorul său.

Osebit de aceste calități, el erà respectos către cei mai mari de cât dânsul, fără a'i linguși; iar către cei mai mici, bun și amabil, fără a întrebuiți acea popularitate trivială care în zilele noastre, deprinde pe atâți oameni slabi de minte a fi impertinenți, sub cuvânt că sunt independenți.

Nu trecù mult și aceste daruri firești, acest zel la serviciu al tânărului sameș ajunseră până la auzul Domnitorului care voind a se arătà că protege meritul și virtutea,—Domnitorii, au câte odată asemenea slăbiciuni!—onoră pe Gheorghe cu rangul de Medelnicer, pe care mai în urmă îl schimbă treptat până la cel de Serdar; astfel dar junele funcționar realiză în scurt timp o avere pe care o invidiau chiar feciorii de boieri.

Toți amicii binelui se bucurau de progresele

ce el făcea; Banul C. însă împingea bucuria până la un fel de pasiune. Conversațiile ce ținea cu prietenii săi, mai totdeauna aveau de subiect meritele ce din din zi în zi dobânda Gheorghe prin activitatea cu care își servea țara sa. Casa și masa Banului erau puse la dispozițiunea protegiatului său, carele, spre a'și arăta marea sa recunoștință către bătrânul boier, îl iubea și se supunea lui până la sacrificiu.

Aceste onori ce pe toată ziua se repetau în casa Banului, nu rămaseră neobservate de juna Maria. Ea începuse să se ocupe cu nevinovăție de omul acela despre care se ziceau atâtea lucruri bune și frumoase; și atențiunea ce dădea favoritului tătână-său, o făcu curând să descopere într'însul tot ce poate să însufle simțiri dulci și atrăgătoare. Bunătatea inimii sale se vedeă scrisă pe figura'i francă și plăcută; blândețea ochilor săi făcuse adeseori pe juna fecioară să se turbure, iar junele nu putu rămâne nepăsător la aceste semne ale unui amor născând.

Dar atunci pacea își luă zborul din inima Mariei și din a lui Gheorghe, mica familiaritate ce se formase între dânșii din relațiunile lor, începuse să dispară; ei evitau întâlnirile, dar când întâmplarea îi puneă pe unul în fața celuilalt, o confuziune ne-

înțeleasă îi domină pe amândoi, în cât nu știau ce să facă și cum să iasă din acea situațiune nedomerită. Multe nopți trecură fără ca somnul să poată închide ochii junei copile; cât despre Gheorghe, lucrul mergea mai bine, căci el, de și o iubea cu focul primului amor, dar ocupațiunile lui cele multe și variate, îl făceau să uite câteva ore din zi, suferințele pasiunii sale celei fără speranță; pe dată însă ce se apropia de locuința Banului, inima lui începea să simță chinurile arzătoare ale unui amor, care devenea cu atât mai puternic, cu cât el prezintă mai puține probabilități de un rezultat fericit.

Locul de predilecțiune al lui Gheorghe era kioșcul din grădină: într'însul își ținea el cărțile de citit și hârtiile sale. Pe dată ce se scula de la masă și își termină datoriile sale către Banul, se suiă în kioșc și rămânea acolo meditând asupra tristei sale pozițiuni. De multe ori focul amorului îl aducea până la nesocotitul proiect de a fură pe juna Maria, și a se ascunde cu dânsa în vre-o parte mai puțin cunoscută a țării. Dar aceste rătăciri copilărești dispăreau înaintea simțului de onoare și datorie. — «Ei bine, zicea el, să fac această faptă osândită de bunele obiceiuri; dar ce va zice lumea când va află că un om gonit de nenorocire, a fost ajutat și căpătuit de un

boier cu inimă milostivă, iar el, drept mulțumire i-a pătat perii cei albi și l-a omorât fără vreme ? Nu ! Nu voi săvârși această nelegiuire ! Voi fugi cât se va putea mai mult de întâlnirile mele cu Maria, și dacă nu voi putea să sugrum în mine această patimă, voi părăsi casa făcătorului meu de bine și mă voi duce unde mă va îndemna Dumnezeu...

Maria, pătrunsă de nevinovata sa iubire, simțea o mare plăcere a urmări pe Gheorghe cu ochii și cu imaginația ei ; după ce el plecà la Visterie, ea se suià în kiosc și privea cu mare interes locul unde ședea el, cărțile pe care citea și în fine orice obiect pe care îl atingea el.

Intr'o zi pe când se află ea în chioșc cu femeile sale, o mică suflare de vânt risipi vre-o câteva hârtii de ale lui Gheorghe ; Maria se rețezi să le adune, dar mâna ei se oprì fără voie pe o hârtie de Veneția cu marginile poleite, pe care erau scrise versurile acestea :

- „Sus pe cer sunt multe stelc ;
- „Câmpu'i plin de floricele ;
- „Dar nici una dintre ele
- „Nu'i ca chipul puicii mele !

Maria citindu-le se simți transportată de bucurie, și strângând hârtia, o băgă în buzunarul *fermenelii*. După câteva ore, ră-

mâind singură, ea recitî de mai multe ori acele versuri, și își plăzmuî o mulțime de închipuiri frumoase, a căror conclusiune fu convingerea temeinică că versurile erau scrise pentru dânsa și că Gheorghe o iubește. Singura idee ce o turburà erà că nu se credeà așa de frumoasă precum o descrie Gheorghe în versurile sale. Modestia ei nu'i permiteà să creadă că este mai frumoasă de cât stelele cerului și florile pământului; cu toate acestea amorul propriu și cochetăria, aceste viciuri ce le posedă până la un oare-care grad chiar femeile cele mai oneste, făcù pe noua noastră Ero să'și îndrepteze pașii către oglindă unde după ce schimbă de mai multe ori vestmintele și se privi într'însa zâmbind și gesticulând, se retrase plină de speranță că poate fi iubită de frumosul ei Leandro.

Banul preocupat de grijele casii și de neputința bătrâneților, rămase mult timp în neștiință despre nașterea și creșterea cea repede a acestui amor. Dar stângăcia înamoraților și mai cu seamă întristarea ce se vedeà pe fața Mariei când lipseà Gheorghe de lângă dânsa, deșteptară oarecum bănuielele bătrânului. El însă ca om înțelept ce erà, rămase în oarecare așteptare, până ce timpul și împrejurările îi vor dictà măsurile ce urmă să ia, și se îngrijî

numai de a chema pe o femeie bătrână, credincioasă a casei și a'i ordona ca să privegheze pe fată de aproape. Pe cât timp amorul acestor juni rămase în periodul suspinelor, al privirilor melancolice, al nălucirilor fantastice și al viselor de aur ne-realizabile, ei putură să'l ascunză de privirile oamenilor; dar toți știm că această pasiune este teribilă: este întocmai ca un vulcan, în a căruia inimă geme balaurul de foc și de văpaie, carele se luptă neîncetat cu stâncele ce'l acoperă și care, spărgându-le în fine, se revarsă cu flacări și cu unde mistuitoare peste tot ce'l împresoară. Era o zi frumoasă de toamnă; Banul împreună cu Gheorghe se duse la biserică; Maria, după ce își făcù rugăciunile dimineții, intră în grădină ca să se plimbe cu două din femeile sale. Fața ei eră palidă ca a unei flori bătută de vântul iernei. Ochii ei cei negri și plini de viață altădată, erau acum stinși de veghiere și de lacrimi. Ea străbătea aleiele cufundată în visurile inimei, și câte odată se oprea în loc și privea grupele de iasomii și vițele ce se încolăceau pe arbori, formând figuri fantastice și grațioase. Femeile observând starea în care se află copila și nevoind să'i turbure gândurile, rămaseră mai în urmă și schimbară între dânsele vorbele următoare:

— Ai! ce zici tu, Stanco? Mie mi-se pare că cuconița are zmeu? Nu vezi tu că slăbește din zi în zi?... A ajuns ca o scândură.

— Ce spui tu, fă nebuno? Nu are nici zmeu, nici lipitură.

— Ce are dar?

— I-a căzut dragostea pe grămăticul cuconului. Asta e totul.

— Ce spui tu, fă? Pe coconul Gheorghe? Da știe să aleagă... Nu e proastă fetița.

— Așa e, precum zici; dar să vedem, boierul o s'o dea după dânsul?

— Da de ce să n'o dea? Ce are coconul Gheorghe? Nu e frumos? Nu e pricopsit? Auzi acolo!

Conversația lor se întrerupse prin venirea Banului de la biserică.

Maria, cum văzù pe tatăl-său intrând în grădină, își compuse oarecum fizionomia și îi sărută mâna cu respect; după aceea ea dete ordin să aducă cafeaua și dulceața în kiosk.

În timpul acesta, bătrânul suiă cu gravitate scările kioskului urmat de Gheorghe și de serdarul D***, anicul său de casă.

Femeile aduseră tăvile cu dulceață și cafea, și deteră tuturor, începând de la

Banul ; apoi se duseră, ca să dea loc ciubbuciiilor săși facă și ei marafetul lor.

Cât țină această ceremonie, Gheorghe și Maria își aruncau din timp în timp câte o căutătură de amor cu așa de puțină îngrijire în cât Banul băgă de seamă și se convinse de fatalul adevăr, pe care mult timp îl crezuse mai mult o chimeră a sa, și ca să nu surprinză cine-va turburarea ce'i pricinuisese acea descoperire, el părăsi kioskul urmat de Serdarul D., și de fie-sa.

Gheorghe înțelese totul și îngălbeni ca ceara. Pus acum în luptă cu amorul și datoria, el căută termenul de mijloc, ca să iasă din această teribilă pozițiune ; a mai rămâne în casă făcătorului său de bine, îi eră cu neputință, căci peste puțin ar fi devenit ingrat ; a o părăsi eră pentru dânsul o lovire fatală, căci nu ar fi mai putut să vază pe Maria, soarele vieții sale, și-ar fi zdrobit toate speranțele unui viitor splendid ce abia se deschise dinainte'i.

Nefericitul tânăr se luptă mult cu ideile acestea ; dar în sfârșit se hotărâ a face sacrificiul cerut de onoare și de recunoștință. Luă hârtie și condei, și scrisese Banului această scrisoare :

„Blagorodnice și de bun neam al meu stăpân și binefăcător !“

«Când vei citi această umilită scrisoare,

vei ști că prea plecata domniei-tale slugă a părăsit curtea domniei-tale, ca să nu plătească cu rău facerile de bine ce ai revărsat asupra'i. Milostive stăpâne ! sunt în această lume deșartă, nenorociri care doboară pe omul cel mai tare. Intr'o nenorocire ca aceasta am căzut și eu, nemernicul, și ca să nu ajung a mânca cu nevrednicie pâinea domniei-tale, iată, mă depărtez curat și nepătat de nici o nelegiuire. Singura rugăciune ce cutez a'ți face, este să nu blestemi pomenirea mea, căci sunt nevinovat.

prea plecată și umilită slugă a domniei-tale
«Gheorghe Serdarul»

După ce strânse și pecetlul scrisoarea, chiamă pe un fecior de'i aduse o căruță, pe care o oprî la porțița din dos a grădinii, ca să nu afle nimeni ceia ce voiă să facă ; își cără apoi bagajul, și până a nu părăsi casa Banului, dete scrisoarea în mâna slugei zicându'i :

— Când mă va chiamă boierul, să'i dai această scrisoare.

Gheorghe ieși din curtea Banului, coprins de întristare, iar când ajunse la o mică distanță, privi înapoi, și zărind kioșcul acela unde petrecuse cele mai frumoase zile ale vieței sale, ochii lui se umplură de lacrimi....

Să venim iarăși la Banul.

Nefericitul bătrân, trăznit ca de fulger de neașteptata încredințare ce dobândise, se închise în camera sa, unde petrecu toată noaptea, fără să ia nimic, spre restabilirea sănătății sale ruinate de suferințe. Către seară el intră în grădină cu scop de chiemă pe Gheorghe și a'l dojeni pentru marea lui cutezare. Nerăbdător de a afla până la ce grad se ridică nenorocirea sa, porunci să chieme numai decât pe ingrat: cât de mare fu însă mirarea lui, când îi spuse sluga că Gheorghe a părăsit curtea, lăsându-i o scrisoare. Luă scrisoarea, o citi de mai multe ori și apoi ridicând ochii către cer, zise cu entuziasm;—Ce suflet îngeresc, ce suflet mare, Dumnezeule! Dar cu toate acestea, ce pot face la o asemenea întâmplare?... Fata îl iubește; el o iubește pe dânsa: nu'mi rămâne alta de făcut de cât să chiem preotul să'i cunune.... Dar bine!... Ce o să zică boierimea cea mare a țării?... Băiatul e înțelept, e procopsit, are inimă bună, dar este ieșit din prostime: lumea o să afle aceasta și o să mă fac de râsul grecilor lui Caragea; pare că auz de acum pe acei clevetitori zicând: *Amă cap și la Banul! Mai de-unăzi nu voi să dea pe fie-sa după Postelnicul Andronake, boier simandicos și*

om a lui Caragea și acum o dă slugii aceluia boier!“ Cum voi astupă eu gura lumii, pe care numai negrul pământ o astupă? Dar nu! Ce'mi pasă! Voi da pe fie-mea lui Gheorghe și când mă va întreba cineva îi voi răspunde: *Gheorghe e un om cinstit și drept, și boieria lui nu 'i-a dat-o nici averile câștigate din asuprimea săracilor, nici lingușirea!* Noi n'avem boieri de moștenire ca alte neamuri străine de prin Europa. Letopisețele noastre și arcondologia ne arată curat că Ștefan Vodă, Mihai Vodă și alți Domni Moldoveni și români au boierit, pe câmpul de bătaie, pe mai mulți opincari cu inima de boier; de ce dar să nu dau pe fie-mea lui Gheorghe care 'și-a câștigat mica lui boierie prin muncă și istețimea minții sale?...» Banul, luat de vârtejul acestor idei liberale și umanitare, trimise să chieме pe Gheorghe; dar el plecase cu două ore mai înainte la Moldova, unde credea că va găsi o alinare durerilor ce-l consumau, cel puțin un refugiu în contra relei ispite.

CAPITOLUL XIX

A v e r t i s m e n t e l e

Unul dintre regii Ispaniei ridicându-se la demnitatea de Împărat al Sacrului Imperiu ¹⁾, nu mai putea sărmâmul om nici să mănânce nici să doarmă în pace din pricina poeților, care îl zdrobiseră sub povara odelor și a sonetelor ce neîncetat îi prezintau ; căci să nu fie cu supărare, această tagmă de literați—pe care Platon a dat-o afară din republica sa—de la începutul lumii și până în ziua de astăzi, a fost cam lingușitoare și vanitoasă.

Intr'o zi nefericitul împărat se plimbă prin frumoasele grădini ale Escorialului ²⁾ preocupat de grijile imperiului ; dar tocmai pe când se pregăteă bietul creștin să mulțumească lui Dumnezeu că 'l-a scăpat cel puțin de poeți, de odată se înfățișă înaintea un individ uscat ca un schelet și cu mustățile și sabia mai mare de cât ale vestitului Cid ³⁾.

1) Imperiul german, numit și al Romanilor.

2) Palatul regilor Ispaniei

3) Un erou ispaniol.

Nu trebui multă pricepere împăratului, spre a cunoaște cu cine are aface, căci schimonositul individ purtă vestmântul de licențiat în litere, fericire ce sârmanii regi din zilele noastre nu o mai au.

Complimentele cele ridicole și retorica cea afectată cu care poetul nostru citi compozițiunea sa, aduseră ilaritatea pe fața împăratului, și i dete curaj să asculte peste cinci sute de exametri latini, furați negreșit din poezii Cezarilor.

După ce poetul se ridică de la pământ plin de praf, căci își citise oda în genunchi, numai ca să arate că poezii nu sunt de loc lingușitori, strânse pergamentul și îl dete împăratului, zicându'i:—„Sire ! primește această poemă ce cutez a vă încredința, că este ieșită din propria mea inteligență. Regele așintî ochii asupra poetului, și văzând vestmintele cele sfâșiate și unsuroase, scoase o pungă plină cu pistoli de aur ¹⁾, și punând'o în mâna literatului zise cu zâmbet comic:—«Primește, domnule licențiat, această pungă, și află de la mine că tot este vechi in lumea aceasta».

Ne servim de această mică istorioară ca să arătăm lectorilor noștri că avertismen-

1) Monedă ispanică.

tele nu sunt o invențiune a guvernelor constituționale, ci din contră, ele sunt venite pe pământ mai de odată cu omul.

Să deschidem cărțile religiunilor antice, și vom vedea pe stăpânitorul Cerului trimițând la avertismente și expediându-le la adresa lor cu mai multă iuteală decât registratorii de la ministerul din lăuntru. Printr'însul vestește pe primul om să iasă din paradis, căci mâncase din fructul oprit în contra avertismentului ce i se dedese. Prin altul vestește pe patriarhul Orfeu sau Lot. să iasă din Sodoma, căci voia s'o arză, pentru că locuitorii ei nu numai că nu voiseră să ia în considerațiune avertismentele ce le trimitea, dar cercaseră a dezonoră pe îngerii ce le aduceau acele avertismente. Printr'un al treilea avertisment stăpânul universului vestește pe *Deucalion* sau *Noe* că o să înece pământul, și îi ordonă să facă o corabie de trei sute de coți în lungime și de cincizeci în lățime în care să intre el cu familia sa cea foarte numeroasă, luând cu dânsul câte șapte perechi din viețuitoarele cele curate, și câte două din cele necurate, spre servi la crearea unei lumi nouă, fără să le pese cât de puțin autorilor cosmogoniei, de *Buffon*, *Linné* și *Cuvier*, cari ne arată peste o sută treizeci de mii de patrupeze, păsări, insecte și reptile, pentru a căror con-

servare în numărul îndoit și înșeptit, s'ar cere negreșit o flotilă compusă din câteva corăbii de linie și fregate.

Pogorându-ne din cer pe pământ, găsim că avertismentele au jucat și joacă un mare rol în trebile omenirii. Astfel dar, Sultan Mahomed, marele stăpânitor al celor credincioși și necredincioși, aflase din oarecare avertismente secrete, că principele Caragea se apucase la bătrânețe să învețe muzica vocală, și că'i plăcea foarte mult să cânte vestitele peane ale Eteriei grecești, și fiindcă aceste cântece începuse a supăra înaltele urechi ale marelui Senior, esită dorința lui de a avea cu orice preț capul muzicantului Domnitor; cât despre corp nu făcea nici o dificultate: putea să rămâe în București sau or unde ar fi dorit principele.

Spre acest sfârșit dar, se începù mai întâi o corespondență între sultan și principe și alta între acest din urmă cu amicii săi din Constantinopole; văzând însă Turcul că nu ese la socoteală cu avertismentele, începù, după obiceiul turcesc din acei timpi, a trimite la *capugii*, *peșchegii*, și *imbrohori* împărătești ca să'i ceară capul.

Prințul însă avea capul foarte frumos și o barbă atât de poetică și delicioasă, în cât cel

mai sfânt dintre toți sfinții patriarhi și-ar fi dat fericirea raiului, numai ca să o poată purta câteva zile lipită de fălcile sale cele prea sfințite. Nu'i venea dar neted bietului Caragea, să-și trimiță capul Sultanului, și ca să scape de supărări, făcea nevăzuți pe toți trimișii împărătești, strângând tot într'un timp avuții însemnate ca să o ia la sănătoasă, când îi va veni bine.

Aceste simptome, ce prevesteau o mare criză politică, nu rămaseră mult timp ascunse minții celei agere a postelnicului Andronake și a lui Păturică. De aceia amândoi se siliau a strânge bani cu orice preț, ca să se poată lupta în contra nenorocirilor ce puteau să'i ajungă prin căderea protectorului lor.

În timp dar de câteva luni, iscusitul Păturică făcù o mulțime de ispravnici și judecători, schimbă câțiva egumeni, stăruia să nu se depărteze din funcțiune un episcop ce abuzase foarte mult de datoriile sale, fără a mai numi *zapcîlîcurile, polcovniciile de poteră și căpitaniile de județ* care îi deteră și ele un câștig hunicel.

Să nu pierdem din vedere că două părți din aceste hrăpiri le luă Păturică, și numai a treia parte o da fanariotului, din care mai luă și un bun *bacșiș* însoțit de câțiva *aferim* și *bravo*.

Trecuse un an de zile de când Păturică devenise confident al său, și prin istețimea

și înșinuările sale, realizase o stare bunicică pe care o avea trecută într'un catastif de care nu se despărțea nici odată.

Intr'o seară el se află singur în odaia sa, și se plimbă cu pași rari învârtind pe degete niște mătâni de chihlimbar ca să gonească mulțimea gândurilor ce'l preocupau. Fața lui palidă și amenințătoare, lăsă să se vadă suferința morală de care sunt chinuiți toți aceia ce se îmbogățesc prin fapte rușinoase.

În fine el se oprî în loc, și după ce se mai gândi puțin zise:—«Este cu neputință! Costea Chioru, de și este cel mai mârșav și mai calpuzan dintre toți grecii din țara românească, dar ce-mi pasă?... El nu va putea să'mi mănânce moșia căci am înscrisul lui care dă pe față că moșia Postelnicului pe care au cumpărat-o de la *Sultan me-zat*, este a mea, și el nu este de cât un vechil pus din parte'mi ca să nu zică lumea că cumpăr moșiile stăpânului meu cu bani furați de la dânsul. Să vedem acum la ce sumă se ridică micul meu capitălaș. Să punem mai întâi moșia Răsucita, care până astăzi a fost a prea iubitului meu stăpân iar de mâine încolo va fi a prea supusei sale slugi; al doilea, am o sută pungi de bani la Baron Sachelarie, și alte atâtea

la Căminarul Polizache cu dobândă cinci la pungă ; al treilea am două vii în Valea Călugărească. Toate acestea aduc pe an un venit de lei șaizeci de mii. Bravo Dinule ! Bravo băiete ! Așa este în adevăr, dar sunt o slugă, o slugă boierească, meseria cea mai umilitoare din toate meseriile țării.

Tot omul este stăpân pe voința și pe gusturile sale : plugarul după ce asudă toată ziua lucrând pământul, seara se întoarce la umila lui colibă cântând și găsește lângă femeia și copiii săi răsplătirea ostenelelor sale ; neguțătorul mulțumit de micul său câștig, cum apune soarele își închide prăvălia, și dându-se cu încredere în brațele desfătărei este fericit ; numai noi ciocoi de prin curțile boierești suntem urșiți la cea mai aspră robie. Noi nu trăim decât ca să ducem înainte blestemul lui Cain ucigătorul de frate, tremurând la glasul stăpânilor noștri, precum tremură el când auzeà glasul lui Dumnezeu strigându-i :

— «Caine, ce-ai făcut pe fratele tău ?» — De ce folos ne sunt nouă mâncările cele bune, când nu le putem gusta în liniște ? Ce prețuiește o casă bine încălzită și un pat moale și frumos, când noi dormim pe ploioare ca pelicanii, sau cu ochii deschiși ca iepurii spre a fi gata la poruncile stă-

pânilor noștri în orice ceas al nopții!... Dar astă viață plină de chinuri va încetă odată! Moșia cea mare a grecului am înghițit-o și nu m'am înecat.

Viile din Valea Călugărească i le-am hrăpit fără cea mai mică greutate; a rămas acum cele două moșii din Buzău și casele; bun e Dumnezeu și pentru dânsule, și atunci voi lăsa pe fanariot cu punga mai ușurică decât a unui *nefer* din Spătărie, și sufletul încărcat cu blestemele săracilor, din ale căroră sudori 'și-a strâns acele bogății.

După ce Păturică termină această filozofie ciocoiască, scrise un răyaș și îl trimise lui Costea Chioru.

CAPITOLUL XIV

Teatru în țara românească

De va fi existat teatru în țara noastră înainte de Caragea nu știm, istoria nu ne spune nimic, chiar tradițiunile populare nu ne arată nimic decât venirea unor scamatori arabi și turci, cari scoteau panglice din guri, înfingeau ace prin mușchii mâinilor,

vărsau mei pe nas, și scoteau din cap o mulțime de căciuli ¹⁾).

În timpul lui Caragea, veni pentru prima oară un întreprinzător de dioramă, și clădi un teatru de scânduri în curtea Banului Manolache Brâncoveanu ²⁾. Acest teatru optic ținu câțva timp, iar mai în urmă Domnița Ralu clădi la Cișmeaua roșie o sală de bal, în care se adunau boierii și cocoanele de petreceau nopțile cele lungi ale iernei.

Puțin însă după aceia, veni în București un antreprenor de teatru melo-dramatic cu o trupă formată astfel în cât să poată reprezintă tragedii, drame, comedii și chiar opere.

Artiștii cei mai principali ai acestei companii erau: Gheorghe (directorul) pentru rolurile comice, madame *Dilli* pentru rolurile forți de femeie, demoazela *Dilli* pentru rolurile de jună amantă, iar domnul *Steinfels* era prim amant forte.

Repertoriul lor se compunea din cele mai frumoase producțiuni dramatice și opere muzicale ale școlilor italiană și germană;

¹⁾ De la acei scamatori a rămas vorba populară „altă căciulă“.

²⁾ După unii acest teatru a fost clădit pe locul Slătineanului.

dar piesele care întâmpinau o primire mai favorabilă în publicul teatrului nostru erau : *Saul, Ida, Pla-de Tolomei, Briganzii* și *Faust*, precum și operele *Gazza-Landra, Moise în Egipt, Cenerentola, Flautul magic, Idomeneu* și câteva altele ¹⁾.

În timpul acesta, națiunea elenă se pregătea să rupă lanțurile ce de patru secoli o țineau în sclavie. Bărbații cei luminați și mai patrioți ai acestei națiuni, se adunaseră din toate părțile în România și în țările vecine cu dânsa, și formaseră din București un centru de operațiune al mai multor comitete ce lucrau în unire pentru binele patriei lor.

Între bărbații înscriși în registrele comitetului revoluționar elenic din București, figurau : Atanasie Cristopolu, noul Anacreon al grecilor moderni, Iacovache Rizu, poet cu mare reputațiune, Scufa, care mai în urmă reprezintă pe Grecia liberă la mai multe curți ale Europei, doctorul Cristali, Constantin Buzău și Logofătul Gheorghe Serurie.

Acești oameni în adevăr mari și înzestrați cu inimi generoase cunoscând cât de

¹⁾ Cele trei opere dintâi sunt de Rossini, iar celelalte de Mozart.

mult contribuiește teatrul la formarea inimii unui popor primitiv și la pregătirea lui pentru fapte eroice, se gândiră a înființa un teatru în limba elinească.

Ca să poată dar a realiza această idee ce țintează la pregătirea junilor elini din principate pentru sfânta luptă a independenței clasicului pământ al Eladei, formară repertoriul lor tot din piese pline de patriotizim, virtute, abnegațiune și ură în contra tiraniei.

Prima producțiune ce se reprezintă pe scena acestui teatru fu *Moartea lui Iuliu Cezar* de Voltaire, tradusă în elinește de Logofătul Gheorghe Serurie. Succesul ei fu splendid, iar întipărirea ce lăsă în inima spectatorilor, fu atât de mare, încât după ieșirea din teatru, mulți dintre elini întonau pe uliți, planul răzbușării și al morții.

După această piesă urmară : *Mânia lui Achil* compusă de *Atanasie Cristopolu* ; *Timoleon* de *Zampeliu* ; *Meropa*, *Zaira* și *Mahomet* de *Voltaire* ; *Orest* și *Filip II* de *Alfieri* ; *Polixeni* de *Iacovache Rizu* și *Aristodem* de *Monti*.

Cel ce voiește să aște ducă aceste piese au produs sau nu efectul lor, să întrebe câmpiile Drăgășanilor din România și pe ale Greciei sclave pe atunci, și ele vor răspunde arătându'i un popor liber și un regat

nou înscris pe harta Europei.

Actorii cari au luat parte la reprezentarea acestor producțiuni teatrale, erau mai toți studenți din școala Elinească; iar cei ce s'au deosebit mai mult prin geniu și talent au fost *C. Aristia*, *Theodor Gazi*, *Constantin Șomache*, *Doctorul Formion* și *Gheorghe Mășu*.

La început toate rolele femeiești se jucau de bărbați, și mai cu seamă de tânărul *C. Aristia*, al căruia fizic și dexteritate se conformau mai mult cu caracterul femeiesc, dar mai în urmă s'a găsit o femeie anume Marghiorla¹⁾, care a primit cu mare plăcere să joace aceste role în toate piesele repertoriului.

Junii români ce-și făceau studiile în școala elinească, văzând pe străini realizând într'un timp atât de scurt, o instituțiune de cea mai mare necesitate pentru o națiune, luară hotărârea a'i imita.

Spre acest sfârșit se aleseră câțiva din cei mai cu talent și în puțin timp ridicară pe scenă faimoasa tragedie a lui *Euripide* numită *Ecuba*²⁾.

1) Această femeie, română de origină, eră soția Serdarului Dumitrache Bogdănescu.

2) Tradusă din elinește de A Nănescu, unul dintre junii actori români. Rolul Ecubei dintr'această operă s'a jucat, așa spun contimporanii

Această piesă ce pentru prima oară dă ocaziune limbii române a intra în templul muzelor, avu un succes nu tocmai satisfăcător din cauza geloziei și a rivalităților. După dânsa se reprezintă *Zgârcitul* de *Molière*, ¹⁾ și alte câteva producțiuni, apoi, încetă.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, care dete națiunii Române drepturile ei cele strămoșești, o datorăm în mare parte ideilor de libertate și eroizm, culese de junii români din piesele: *Moartea lui Cezar*, *Achil*, *Timoleon* și *Ecuba*.

Cât dură aceste turburări politice în care Români cu armele în mâini zmulseră de la tiranii lor dreptul de a fi guvernați de principii români, teatrul stătù închis. *Melpomene* și *Talia* ²⁾ părăsiră marginile Danubiului, și se așezară în patria lui Leonidas, ca să aprinză în pieptul descendenților lui focul cel sacru al libertății, care purifioă pe națiuni de lepra sclaviei.

După revoluțiune veni la domnie principele Grigore D. Ghica.

de I. E. Rădulescu, ca: e dorind ca reprezentațiunea să iasă întru toate bine, împlinea și rolul de sufler.

¹⁾ Tradusă de Herdellus, amic al lui George Lazăr.

²⁾ Muza tragediei și a comediei,

Acest Domnitor Român, deși aveà marea dorință ca să aducă țara la cel mai înalt grad de fericire, dar ranele ei erau multe și vindecarea lor reclamă timp îndelungat și sacrificii colosale.

El dar, ca un adevărat părinte al națiunii, studiază cu seriozitate pozițiunea țării, și începù opera regenerării prin îmbunătățiri de prima necesitate: regulă finanțele țării sleite de domnii fanarioți și invaziunile precedente; combătù abuzurile amplexiilor, înzestră capitala cu pavagiu de piatră, înființă școale în limba română ¹⁾ și poate, că ar fi făcut mai multe îmbunătățiri dacă

¹⁾ În acești timpuri se formă o societate secretă ai căreia capi și zeloși sprijinitori erau Constantin Goleșcu și I. Eliade.

Iată și programa acestei societăți :

I. Școala din Sf. Sava să se implinească și să se înalțe la gradul de colegiu. După modelul acesteia să se creeze alta în Craiova.

II. Crearea școalelor normale în capitala fiecărui județ prin elevi eșiți din colegiu.

III. Crearea școalelor primare în fiecare sat.

IV. Fundarea de jurnale sau gazete în limba română,

V. Incurajarea spre traducțiuni în limba patriei și tipărirea acestora.

VI. Formarea unui teatru Național,

VII. Stărulrea spre a ieși din regimul fanariot prin reforme înțelepte sau reînnoirea primelor instituțiuni ale țării.

rezbelul turco-rusesc nu'l da jos după scaunul Domniei.

Guvernul provizoriu rusesc, deși în aparență se arată că dorește luminarea Românilor, în fond însă făcea tot ce putea ca să introducă confuziunea spiritelor și ignoranța ¹⁾, dar la 1834 numindu-se Alexandru Dimitrie Ghica domn țarei, Românii din toate părțile începură a se deșteptă din letargia în care se aflau până aci. «Curierul Românesc», singura foaie pe atunci, prin articolii săi plini de patriotizm, începă a chemă pe Românii cei inteligenți să depue pe altarul patriei renăscute rodul ostenelilor și al vegherei lor.

O societate filarmonică se înființă. Fondatorii ei fură: I. E Rădulescu, I. Cămpineanu și C. Aristia. Cel dintăi contribuia cu doi gal-

¹⁾ În timpul guvernului provizoriu s'a făcut o mică încercare din partea lui Aristia pentru deșteptarea gustului de teatru. El a reprezentat cu școlarii săi pe „Iunius Brutus“ și „Orest“ de Alfieri, iar mai în urmă pe „Zaira“ de Voltaire. Pe cele două dintăi în limba elenă, iar pe cea din urmă în limba franceză. Dintre junii școlari s'au distins mai mult (așa se zice) C. A. Rosetti care a reprezentat pe „Egi t“ tiranul din tragedia „Orest“ cu o ferocitate atât de naturală în cât a spăimântat pe public și chiar pe Aristia, profesorul său.

beni pe lună, lucrări literare cu sacrificii tipografice pentru imprimarea de piese teatrale, programe, înștiințări, etc; cel de al doilea cu patru galbeni pe lună, iar Aristia cu un galben pe lună, și îndatorirea de a da lecțiuni dramatice câte șase ore pe fiecare zi.

După șase luni de lupte gigantice în contra dificultăților de tot felul, societatea isbuti a pune în scenă *Mahomet* de *Voltaire*, cu luxul și îngrijirea putincioasă în acei timpi.

Piesa în fine, reuși de minune. Publicul acuzat astăzi că nu este în stare să înțeleagă producțiunile clasice, se entuziasmasse atât de mult, în cât cerea prin manifestări zgomotoase reproducerea piesei.

Junii elevi ce se distinseră în această piesă au fost: Nicu Andronescu în rolul lui *Mahomet*, Ioan Curie într'al lui *Zopir*, Diamandi Nicolae a jucat bine pe *Zeid* și Ralița Michăileanu pe regina *Palmira*; dar inamicii Românilor, prevăzând moralitatea și patriotismul ce putea să inspire asemenea piese în inima poporului, întrebuițară toate mijloacele și suiră pe scenă comedii și farse imorale care corup spiritul și inima¹).

1 Iată ce zicea în această materie răposatul

Efectul moral ce produse reprezentarea lui Mohomed fu necalculabil: venitul so-

B. Catargiu într'un articol făcut în urma reprezentării idramei: Misontropia și Pocăința de Cozzebue.

„Lăsați dar, voi fii ai acelor mari domnitori ai lumii, lăsați bufonăria și satira pe seama acelor suflete înghiesuite, pe seama acelor dururi sărace. Părinții voștri au fost mari și voi nu puteți fi mici. — Vrei ca actorul român să arate ceia ce este? Fă-l să trăiască în elementele strămoșilor săi; Slava, Amorul, Generositatea, Patriotismul, Răzburarea, Trufia, Dreptatea, iată ce-i trebuie lui ca să fie mare. Dă-i tragedii sângeroase și drame scrise cu lacrimi și le va juca bine. Nu-i da farsă, el nu știe să fie bufon; el n'a știut a se slugări și a se mai-muți. Nu'l vei vedea niciodată să-și știe rolul; pentru că nu-i place nici în glumă a fi măscărici.

„Priviți teatrul ca o școală de moral, și veți afla pe actori mândri de a fi profesorii norodului, și veți vedea și actori buni. Faceți pe actorul român să meargă singur, mulțumit de sine, înecat în lacrimi pe amvonul său, să învețe, să înduplice, să miște inimele, să se simță fericit și mândru de profesia sa. Nu'l târați în silă a-i pune peruca bufonului în cap, a-l face o caricatură și a-l umili spre a se scâlâmbă înaintea unui public, care și el e tot român, și singur nu știe pentru ce nu-i plac scâlâmbăiturile.

„Acesta este misterul teatrului socotit în adevărata lui însemnare, și astfel a fost și între cei vechi.

B. Catargiu.

cietății filarmonice se înzeci; numărul membrilor ei se ridică până la șaptezeci indivizi, între cari figurau cei mai nobili și mai inteligenți bărbați ai societății noastre. Entuziasmul merse așa departe în cât unii dintre asociați, și chiar dintre particulari în sacra și patriotica lor esaltare, începură a dota societatea cu donațiuni testamentare¹⁾, Dar inimicul cel neîmpăcat al fericirii noastre, văzând toate aceste măriminoase aspirațiuni ale Românilor către civilizare, ațâță mai întâi gelozie între capii societății, apoi între I. Cămpineanu și Principele Domnitor, iar după aceia, prin corupțiune și intrigă, reuși a distruge acea societate, care de ar fi existat până acum, negreșit că arta dramatică și literatura noastră ar fi ajuns la mare grad de cultură.

Mărul discordiei care aduse această nenorocire, fu o medalie de aur proiectată de societate a se da membrilor societății cari ar fi meritat mai mult. Se zice că Cămpineanu ar fi dorit să i se dea numai lui acea medație, și de aceia începuse a lua ton de dictator; pe de altă parte iarăși

1) C. Manu dete primul semnal, înzestrând societatea cu două mii de galbeni, cari înmulțindu-se prin dobânzi, se vor fi întrebuițat la clădirea teatrului,

principele Ghica, văzând cu ochi răi crescândă popularitate a Câmpineanului, și temându-se a nu ajunge printr'ânsa la tron, aduse lucrurile astfel, în cât I. Eliade și C. Aristia își deteră demisiunea, și printr'aceasta totul se spulberă în vânt.

Puțin ceva mai în urmă, se făcură noi încercări pentru reînființarea societății Filarmonice. C. Aristia fu însărcinat cu această lucrare. El conduse lucrurile cu mare silință și amor propriu; văzând însă că teatrul și literatura erau numai un pretext, iar adevăratul scop era intriga politică, se retrase.

După trecerea de câtva timp, iarăși începură a se ivi simptome pentru redeschiderea teatrului național. De astă dată însă Domnitorul însuși se pusese în capul întreprinderii, cu scop, — după mărturisirea contimporanilor — de a paraliză influența Câmpineanului și a surpă totdeodată și teatrul.

Spre împlinirea acestui scop, chemă iarăși pe C. Aristia, și'i propuse Direcțiunea teatrului cu salariu de galbeni cincizeci pe lună și tot venitul reprezentațiunilor. Este însă un proverb, care zice: „Cine s'a fript cu ciorba, se teme și de iaurt“.

Bietul Aristia se fripsese de două ori cu

ciorba și ceia ce i se oferiă acum, nu era nici iaurt, nici apă rece. Spre a scăpa dar de această nouă amăgire, ceru de la Domnitor să i se dea înscris de ofertele ce i făcuse.

Această dorință nu i se împlini de Domnitor sub diferite pretexte între care intră și acela, că nu voiește să se declare pe față protector al teatrului, ca să nu atingă susceptibilitatea Câmpineanului.

Aristia primii și se fripse pentru a treia oară, căci după suirea pe scenă a lui *Saul* de *Alfieri* cu un succes gigantic, în care se distinse foarte mult junele Curie, începură persecuții indirecte care aduseră căderea definitivă a teatrului¹⁾.

La anul 1844 — 1845 Constantin Carageali, elev al lui Aristia, părăsi capitala Moldovei, unde întreprindea arta dramatică cu mai mare succes, și însoțindu-se cu C. Michăileanu, și prin concursul doamnelor Anesti Cronibace, Lăscărescu, Ralița Stoenescu și Calioppe Carageali, deschiseră iarăși teatru.

1) Cea mai mare lovire dată teatrului, fu oprirea lui Momolo de a mai închiria sala pentru reprezentațiuni române.

CAPITOLUL XXI

Femeia a scos pe om din rai

Lectorii noștrii cunosc planul lui Păturică și al Duduchi d'a ruina pe fanariot ; n'au însă nici o idee despre ingenioasele lor mijloace prin care își puneau în lucrare întunecoasa lor intențiune. Este dar de datoria noastră a da aici câteva probe despre vicleniile acestor doi șireți.

Cunoaștem cu toți că luxul este cel mai teribil agent al corupțiunii: pentru dânsul femeia cea mândră și ușure de minte calcă în picioare credința jurată soțului ei, vestește onoarea sa și a familiei, își face copiii nefericiți, cade în ura și disprețul societăței, în fine face totul și se pierde în prăpastia celor mai mari crime.

Acest flagel inventat de Satan, ca să piardă pe om prin femei, deși se introdusesse în țară la noi de către fanarioți, cu scop de a ne face să pierdem simplitatea și viața cea aspră, ce ne da tăria de caracter, dar el fiind foarte costisitor, se întinse numai în clasele avute, iar poporul de jos rămase neatins. Dar invasiunile, ce neîncetat călcară țara, introduseră cu încetul manufactura europeană, care se compune în mare parte, din diamante și au-

rării false, precum și din postavuri și mătăsării arse, cu care neguțătorii cei fără conștiință înșelau și sărăceau norodul¹).

Răul acesta merse crescând neîncetat,

1. Că luxul a corupt în mare parte societatea, noastră nu mai este îndoială. Dovadă la aceasta dăm ordinul princepelui Alexandru Moruz dat către marele Cămăraș, prin care oprește pe negustori de a mai aduce flude, lino, mătăsării și alte obiecte de lux, căci aduc vătămare și sărăcie norodului. Iată acel ordin domnesc :

*Io Alexandru Constantin Moruz, Voevod și
Domn țarei Românești*

Dum. vel. Cămărașiu, primind domnescul nostru pitac, să chemi pe toți lipscanii la Cămară și să le dai porunca domniei mele pentru flude și linaș, sadetica în cusături și basmale, ce sunt lucruri cari pricinuesc o cheltuială zadarnică și o stingere de obște; ca câte dintr'acestea se află acum la prăvăliile lor, acelea numai să și le vândă nepopriți, iar de aci înainte să știe că fără a avea voiă să le deschidă și să le vinză, se va pecetlui, și făcându-se zapt la cămara Domnească se va scoate din țara domniei mele afară, și mai mult nu vor fi îngăduiți a le deschide și vinde aici. Drept aceia ca să nu aibă pricină de îndreptare că n'au știut, să le arăți porunca Domniei mele hotărâtoare ca să o știe; așijderea să arăți dumneata porunca aceasta la vel Vameș al Carvasarali ca de acum înainte or câte de acest fel, numite mai sus lucruri zadarnice, va găsi între mărfurile ce aduc lipscanii

iar în timpii lui Caragea ajunse la culme. Luxul acum își avea proseliții săi în toate clasele societății: femeile nu mai visau de cât diamanticele, stofe de mătase și alte secături de acestea, pentru care erau în stare a sacrifica tot.

Deschiderea clubului de la Cișmeaua Roșie, și prefacerea lui mai în urmă în sală de teatru, dete o întindere și mai mare luxului. Toată societatea doreă să vadă tragediile și operele germane reprezentate de Gherghel. Nu eră familie în care să nu se vorbească despre teatru, și mai cu seamă despre găteala cucoanelor. Femeile își martirizau bărbații, iar junele și junii pe părinții lor, ca să le cumpere vestminte noi, diamante și parfumării. In darn se opunea bietul *calemgiu* la pretențiunile femeii sale, în darn îi repetă de o mie de ori, că dintr'o leafă de cincizeci lei pe lună¹⁾ nu poate să ție greutățile familiei

pecetluindu-le de față cu stăpânul acelei mărfi să le trimită la Cămara Domniei mele. Și însu'mi eu Domnul am poruncit.

1794 Martie 12.

(După Condica Archivei cu No. 122 roșu, foaia 219 verso).

1) Șeful de masă pe atunci se plăteă lei 50 pe lună și și scuteă via din vinărici și individul său de podvezi și angarii; plăteă încă la primirea ordinului de orânduirc lei 5, sub numirea de havaiet (Condica archivei No 121 foaia 20—26 roșie.

și să facă lux, căci femeia puneà mâinile înșolduri și îi răspundeà prin aceste cuvinte: Calicule! dacă n'ai stare, de ce te-ai însurat? Să'mi faci rochie de *maltet*, și să'mi cumperi și cercei de Lipsca, auzi tu? C'apoi îmi fac eu... Înțelesu-m'ai?

Nenorocitul soț tăceà și priveà cu sufletul plin de întristare pe soția sa îmbrăcată întocmai ca cele dintâi cucoane, fără să-și aducă aminte că a contribuit cât de puțin la strălucitul lux al soției sale.

Într'o seară Postelnicul Andronake, în contra obiceiului său, se aflà acasă la dânsul. El ședeà pe o sofa fumându-și ciubucul cu o flegmă demnă de un *osmanlıu* și vorbeà din când în când cu Păturică.

Așa, Dinule dragă, ziceà el, să ne mai măsurăm cheltuelile că nu mergem bine. Ce Dumnezeu! Eu câștig pe tot anul aproape la patru sute pungi de bani, și cu toate acestea vii neîncetat de'mi spui că n'avem bani și mă silești să fac împrumutări.

-- Foarte bine te-ai gândit, milostive cucoane, numai este cam târziu. Datoriile s'au mărit foarte mult prin neplata dobânzilor; Costea Chioru vine în toate zilele de'mi cere dobânda și capetele; grămăticul lui Baron Meitani asemenea, fără a mai adăoga

ca de multe ori întâmpin cheltuielile curții din mica mea lefșoară de *calemgiu*, pe care mi-ați dat'o *blagorodnicia* voastră.

— Dar bine, Dinule, îmi aduc aminte că chiar în luna trecută ain câștigat peste o sută pungi de bani de la slujbele ce am dat la unii alții prin mijlocirea mea; ce s'au făcut acești bani ?

— S'au cheltuit toți, milostive cocoane.

— Ei bine, pe ce ? fă-mă să înțeleg.

Asta este foarte cu puțință; să aduc catastiful să vezi.

Ciocoiul se pogori jos în camera lui și se întoarse într'o clipă ținând în mână o carte mai mult lungă de cât lată, pe care deschizând'o, citi cu o manieră cancelarică :

Catastih de desolipsie ¹⁾ *al casei Dumnealui Marelui postelnic Andronake Tusluc.*

Leatul 1818, Septembrie 1

—
P r i m i ț i.

Talere. Bani

20,000.— De la șapte ispravnici ce au luat pitacele din mâna mea.

6,585. Ipac de la alte husmeturi date prin mine.

1) De dare sau luare.

- 3,567.— Ipac de la noii căpitani de poteră ce și-au luat pitacul tot prin mine.
- 8,600. Arenda moșiei *Plânsurile* pe leatu 1818.
- 1,250,90 Ipac de vânzare a 2,500 vedre vin, vadra pe bani șeaizeci.
- 2,500.— Din vânzarea pădurei de pe moșia *Chinuelile*.
- 3,500.— De la igumeni pentru volnicii și alte *madele*.
- 2,000.— De la episcopul Râmnicului pentru prefacerea unui zapis de datorie.
- 1,700.— Ipac de la episcopul Buzeu.
- 297.30 De la doi nemți ca să aibă voie a jucă pe la bâlciuri: *la o para cinci* ¹⁾.
- 50,000.— Fac peste tot primirile.

Cheltueli pe leatul 1818

Talere. Bani

- 3,980.— Cheltuiala cuinii, care se vede trecută condei în catastihul Stolnicului.
- 1,560.— Lemne pentru iarna trecută.
- 800.— Cărbuni.

1) Jocul Rolinci, pe care poporul nostru îl numeă „la o pară cinci” și „baba rusu te imbracă, baba rusu te desbracă”,

- 600.— Fân și orz.
- 380.— Imbrăcămintea țiganilor.
- 1,800.— Facerea unui han la moșia *Chinuielele*.
- 400.— Dregerea *butcei* și a *rădvanelor*.
- 15.000.— La două ziafete, unul la sf. Andrei și unul la sf. Vasile.
- 12,500. Dați giuvaergiului pentru diadema de diamant și alte giuvaiericele date cocoanei Duduchi la sf. Andrei.
- 1,000. Chiria caselor cucoanei Duduchi.
250. Ipac simbria slugilor dumneaei.
- 3,000. Ipac simbria arnăuților.
- 8,000.— *Giuvaieruri*, blane de *samur*, *cacom* și de *belchită*, *icumașuri* de rochii cocoanei Duduchi de sf. Vasile.
250. Dați *iamacilor* și *calemgiilor* ce au venit de Crăciunul domnesc ¹⁾.
- 250.— Dați *meterhanelii*, *idicliilor*, *fustașilor* și altor *tagme* de slujitori *bacșiș* de sf. Vasile.
- 19,380.— Dați blagorodniciei voastre pentru buzunar în mai multe rânduri.

1) După obiceiul de pe atunci, condicarii și logofeții de Divan se duceau cu Crăciunul la Domnitor și pe la toți boierii cei mari.

1,200.— Simbriile slugilor casei.

200.— *Bacșișul* lor de sf. Vasile.

65,670.— Fac cheltuiți.

50,000.— Se scad primiți.

16,670.— Cheltuiți mai mult și cari s'au luat cu dobândă de la Costea Chioru.

Fanariotul ascultă cu luare aminte socotelile ce'i înfățișă Păturică, dar când ajunse la încheiere și văzù luate de vânt cele una sută de pungi de bani, și o datorie nouă de 16.670 lei cu dobândă ovreiască, oftă din adâncul inimei; dar în momentul când se găteà să facă oarecari băgări de seamă și muștrări vătafului său de curte, ajunse la urechea sa zgomotul unei trăsuri ce se oprise la scara caselor sale.

Păturică ieși să vază pe vizitator și revenind, anunță pe kera Duduca.

— Duduca! exclamă fanariotul cu surpriză.

— Da, milostive stăpâne, dumneaei.

— Lasă-mă dar singur, și te voi chema la trebuință.

Păturică plecă capul înjos și ieșind din cameră, se întâlni față cu Duduca, căreia îi șopti:— «Să te văz, acum este timpul».

— Lasă pe mine, răspunse ea cu un accent ce se stinse pe frumoasele ei buze, precum se stinge o armonie de tonuri mu-

zicale purtată pe aripile vântului din locuri depărtate; apoi intră în iatacul grecului și șeză pe sofă lângă dânsul. Vestimintele ei simple dar bine tăiate, coafura cea împănată cu roze și micșunele, parfurmurile cu care era stropită și, mai pre sus de toate, grațiosul aier ce avea în acea seară, arătau până la evidență necesitatea ce avea ea de a încânta și a ameți pe fanariot mai mult ca totdeauna.

Scopul ei era deja pe jumătate împlinit, căci fanariotul, cum o văză, deveni palid și începă să'i tremure fibrele de emoțiune.

— Dumnezeule! Cât ești de frumoasă, Duduco, exclamă el cu ochii rătăciți, și cercând cu mâna tremurătoare să apuce pe a frumoasei cochete.

— Râzi de mine, cucoane Andronake; eu nu sunt atât de frumoasă precum zici.

— Nu, Duduco, îți spun adevărul.

Greaca se plecă și'l sărută pe obraz cu un transport de amor prefăcut, luă mâna lui într'ale sale și o acoperi de sărutări, apoi căză în niște meditațiuni, pe care fanariotul le tâlmăceă în multe chipuri, dar toate în favoarea amorului său.

Mai multe scene de un amor delicios se petrecă între dânsii, dar când greaca creză că a sosit timpul de a da lovitura decisivă,

se prefăcù că cade într'o adâncă întristare, oftă cu o prefăcătorie ce nu s'a văzut până acum chiar la cei mai lăudați actori dramatici ai teatrului nostru, și vărsă câteva lacrimi mincinoase.

Fanariotul o privi cu extaz și durere de inimă, căci din nenorocire o iubea până la nebunie. În momentele acestea vicleana femeie scoase o gevreă albă din buzunarul unei scurteici blănită cu *cacom* alb, și își șterse ochii, apoi îmbrățișă pe fanariot și începù a'l sărută cu buzele ei rumene și arzătoare ca focul.

Aceste fine prefăcătorii puse pe fanariot într'o pozițiune foarte critică: el nu știă la ce să atribuie lacrimile și furiile de amor ale amantei sale.

Greaca începù iarăși a oftă și a lăcrămă.

— Ce ai, Duduco, de plângi și oftezi, o întrebă fanariotul cu un aier în care se vedeà disperarea și curiozitatea. Spune'mi cine te-a supărat?

— N'am nimic, nu m'a supărat nimeni.

— De ce plângi dar? De ce oftezi?

— Plâng nenorocirile mele.

— Și care sunt acele nenorociri? Nu te îmbrac? Nu ți dau de mâncare și casă? În sfârșit nu te iubesc mai mult de cât pe mine? Nu vezi că amorul tău m'a *zalisit*; am ajuns ca *Manea nebunul*?...

— Prefăcătorii bărbătești și nimic mai mult.

— Nu, Duduco, pe viul Dumnezeu, te iubesc din toată inima.

— Dacă m'ai iubi, m'ai lăsa și pe mine să mă duc la plimbare, la teatru nemțesc și la comedie; nu m'ai ține închisă ca p'un papagal, și îmbrăcată cu trențele astea ca o preteasă de mahala.

— Dar bine, *giuvaericalele* ce ți-am trimis la ziua mea, *cumașurile* de rochii, șalurile, toate acestea le numești trențe? zise fanariotul ofensat și atins de nemulțumirea amantei sale.

— Nu sunt trențe, dar nu sunt la modă.

— Să le schimbăm și să luăm altele la modă.

La aceste vorbe, Duduca începù să râză cu hohot.

— Dar ce râzi? întrebă fanariotul.

— Auzi acolo, să le schimb! Da slavă Domnului! nu sunt nici *condicăreasă* nici *teleloaică*.

-- Dar bine, Duduco dragă, e păcat să șază' de geaba în *sipet*.

— M'am gândit eu la aceasta și le-am vândut pe toate la Tolba ovreica ¹⁾.

1) O neguțătoareasă de haine vechi din timpul lui Caragea.

— Și acum ?

— N'am alte haine de cât acestea ce le vezi, și cerceii aceștia de tumbac (bronz).

— Și ce ai prins pe dânsule ?

— Mai nimic, o mie cinci sute pe lei.

— O mie cinci sute!... dar știi tu, Duduco, că acele lucruri costiseau peste o sută pungi de bani ?

— *Teleloaica* mi-a zis că pietrele sunt proaste.

Grecul rămase pe gânduri, apoi zise :

— Ei bine, Duduco, cu ce o să ieși acum în lume ?

— Cu vestmintele ce vezi pe mine.

— Să te ferească Dumnezeu de una ca aceasta. Amoreaza Postelnicului Andronake nu va purta nici odată rochi de *maniță* și de *bogassiu*.

Greaca, mulțumită foarte mult de ambiția în care adusese pe amantul ei, schimbă vorba.

— Am auzit, zise ea, că teatrul nemțesc este foarte frumos, și nemțoaica cea tânără a înebunit lumea ; se mai zice iarăși că hatmanul Cărăbuș moare după dânsa. Când o să mă duci să o văz și eu ? Ai ? Spune-mi ?

— O să vie vremea, scumpa mea.

— Am auzit că zilele astea o să *parasitiască* «Italiana în Algir», bucată cu cântece. O să mă duci să o văz și eu ?

Da, da, o să te duc, îngână fanariotul aprins de gelozie.

— Să văz și eu cocoanele și boierii cei mari.

La zicerea boieri, gelozia fanariotului se irită și mai mult; el se temeă să o expuie vederii lui beizadea C. și a *capiol-dașilor* lui, căci îi știă cât erau de stricați.

Duduca se prefăcù că voiește să plece, dar în momentul când își luă rămas bun de la amantul ei, ușa camerei se deschise puțin, și lăsă să se vază capul cel pleșuv și fața cea plină de viclenie a lui Costea Chioru bogasierul.

— Kir Costea! zise Duduca cu o surpriză prefăcută.

— Da, plecata slugă a Măriei sale Marelui Postelnic și a d-tale, prea strălucită cuconiță, răspunse șiretul, lăsând să se vadă cât se putea mai bine o cutie cu giuvaericele, și câteva șaluri și cumase de mătăsării.

— Ce ne aduci nou, chir Costeo? exclamă fanariotul cu gravitate.

— Să trăiești, archon Postelnice! Am desfăcut astăzi taxidul de marfă ce am primit de la Tarigrad, și după datorie am venit mai întâi la Înălțimea ta ca să'ți alegi ce'ți va plăcea.

— Aferim, chir Costeo, să trăești; dar ia spune'mi ce ne-ai adus; deschide'ți cutiele să vedem și noi. Ai, dă-te mai încoace!

Costea Chiorul deschise cutia pe care o adusese cu dânsul, și începù a desface mărfurile, pronunțând cu îngâmfare numele fiecărei mătăsării sau giuverică: asta este *hataia* de Veneția *sadeà*, *hataia florantin*, *Camohas* de Veneția cu fir, *camohas sadeà*, catifeà cu aur *sadeà* de Veneția, *Sandal cianfes*, *canavăț*, *tafta*, *atlas vârgat* și cu flori, *hares pungiuc*, fesuri *tuneslii*, basmale de Triest, de Franța și de Englitera, *tulpan mosc*, *alagea* de Triest, șal de India *ceceaciu*, șal *boza-fer* mai cu flori prin colțuri, *gear* de India, *sanguliè*, brâuri *caragiatar* cusute, *cutnii*, *alagea*, *citarii* și *gazii* de *Brussa*, *suvaele* de *Hale*.¹⁾

Greaca priveà cu ochii scânteitori mătăsăriile de Veneția, de Franța și de Brussa și când îi plăceà vre-una, făceà lui Costea câte un semn de înțelegere, iar el puneà la o parte materia aleasă.

— Ceva giuvaericele frumoase și ieftine, exelamă Duduca cu o voce tare, și făcând un nou semn de înțelegere neguțătorului.

1) Vezi catalogul vâmlor din timpii lui Caragea, ce se află trecut în condica Arhivei No. 121, foiaia 210.

— Avem, strălucită cuconiță, de cele mai frumoase, dar sunt cam scumpulețe.

— Nu te teme de preț, aداuse Postelnicul, cam atins la mândrie, scoate tot ce ai mai bun, și apoi plătim cu ban *peșim* (gata).

Aceste cuvinte umplură de bucurie pe amândoi amăgitorii. Costea Chioru începù să scoată dintr'o cutie coliere (*ghiordane*) de rubine, cercei de briliant, inele de smarald, rubin, briliant, și matostat, făcând fie cărui obiect câte o laudă nemeritată.

Duduca alese un colier de diamante, o pereche de cercei de briliant, câteva inele de rubin și de smarald, vre-o câteva caofițe (ace) de aur cu pietre scumpe și zece bucăți de mătăsărie din cele mai scumpe.

— Ia să vedem, Duduco dragă, ce'ți-ai ales ? Ea, ca să ațâțe și mai mult ambițiunea lui, zise cu un zâmbet înrăutățit :

— Ia lucrurile ce am ales, dar...

— Dar ce ? răspunse fanariotul ofensat.

— Costisesc prea mult, nu sunt pentru mine.

— Aceste vorbe mă supără, Duduco. Ia or ce'ți place ; ia chiar toată marfa lui Costea, ca să vezi că pentru amorul tău sunt în stare să jertfesc chiar viața mea. Apoi întorcându-se către Costea, îi zise :

— Fă socoteala, Costeo, și spune'mi ce'ți sunt dator ?

— Numai de cât Măria ta. Și scoțând un petic de hârtie din sân și un condei de pană din călimările de alamă ce purtă la brâu, se prefăcù că scrie și sumarisește ; iar după ce clătină capul de câteva ori, ca să arate de câtă importanță erà suma ce aveà să pronunțe, zise :

— Giuvaericalele și cumășele de rochii costiseșc una... sută... douăzeci pungi de bani.

— A ! a ! E foarte scump, nu iau nimic, exclamă greaca luând un aier de sublimă prefăcătorie.

— Ține-le pe toate, adaose fanariotul, și întorcându-se către negustor, îi zise cu mândrie :

— Vrei să-ti plătesc acum în bani *nacht* sau să'ți fac zapis cu *diorie* ? ¹⁾

— Bine ar fi să'mi plătești în *nacht*, dar ca să nu te superi, primesc și pe datorie ; să-mi dai însă o poliță cu nume deschis către Baron Sachelarie, sau către Căminarul Polițache, și totul se va isprăvi.

— Bine, fie după cum zici.

Polița se scrise și se dete în mâna lui Costea, care o primì făcându-i închinăciuni până la pământ.

În momentul când se termină această

1) Cu termen.

infernală tâlhărie, un gemăt răgușit se auzi în cămară. Nimeni nu băgă de seamă, afară de Duduca, care deveni palidă ca un cadavru.

Acel gemăt ce semănă cu urletul de bucurie al demonilor când fac să cază un sfânt în lațurile lor, eră expresiunea infernalei bucurii a lui Păturică, care prin stralagema de acum a Duduchii, deveneă stăpân pe tot ce'i mai rămăsese bietului fanariot.

Duduca și Costea ieșiră amândoi din casa fanariotului mulțumiți de treburile ce făcuseră.

CAPITOLUL XXII

Italiana în Algir 1)

În mahalaua numită în vechime *Popa Dîrvaș* iar acum Biserica Albă după podul Mogoșoaiei, față în față cu casele cele

1) Subiectul acestei opere se compune din fabula următoare: Corsarii Algirului într'una din expedițiunile lor prinseră o corabie florentină, în care găsiră o mulțime de obiecte de mare preț și câteva sute de călători, pe care îi făcură

mari ale Deșliului ¹⁾ se află pe timpii lui Caragea o piață în mijlocul căreia clădise Doamna Ralu o sală de club care mai în urmă se prefăcù în teatru, Acest edificiu aveà lungimea de optsprezece stânjeni, iar

prizonieri: Intre acești nenorociți erà și o damă frumoasă împreună cu un gentilom bătrân numit Don Thadeo, carele îi făcea curte de mai mult timp, dar în loc de amor nu dobândeà decât ura frumoasei dame. Ajungând în fine corsarii la Algir, împărțiră prăzile între ei, dând o parte Deului, una armatorului corăbiei, și pe cea de a treia echipagiului. Frumoasa damă și Don Thadeo ce treceà de frate al ei, fură înfățișați în fața lui Mustafa Deul Algirului, carele înamôrându-se de dânsa ca un zmintit, deie ordin să o transporte în harem, iar pe presupusul ei frate îl onorà cu rangul de mare Caimacam, și se serveà de dânsul ca să comunice frumoasei femei înfocatul său amor. Intr'o zi Deul hotărâ să termine acest amor de capriciu. Chiemă dar pe un sclav favorit și îi dade ordin să introducă la dânsul pe străina ce îi insuflase atâta pasiune; iar lui Don Thadeo îi zise că pe dată ce'i va face semn printr'un strănutat repetat de trei ori, să iasă afară. Dama veni, Deul se simți aprins de un foc neobicinuit; strănută de trei ori dar Don Thadeo aprins și mai mult de gelozie, nu voi să iasă afară, cu toate amenințările Deului. În fine comedia se termină, că Deul și Thadeo sunt amăgiți de frumoasa damă, iar ea părăsește Algirul împreună cu Liudoro vechiul ei amant, pe care'l regăsește între sclavii din Algir.

1) Astăzi ale Slătineanului.

lățimea de nouă și câteva palme ; privit însă din punctul de vedere al stilului și al altor amănunte arhitectonice, nu prezintă nimic însemnător. Interiorul lui se compunea dintr' o sală de spectacol și câteva camere situate la dreapta și la stânga sălei. Intr' una dintr' ansele se ținea dulceți, rachii și băuturi răcoritoare pentru trebuința publicului ; iar în cea de a doua, ședeau slugile boierilor pe timpul reprezentațiunii.

Sala teatrului, propriu zisă, avea trei rânduri de loji tapetate cu postav roșu și împodobite cu perdele de chembrică cu ciucuri albi. La dreapta era o sofa îmbrăcată cu catifea roșie pe care ședea Domnitorul, iar mijlocul sălii era acoperit cu lașițe căptușite tot cu postav roșu. Scena se deosebea de restul sălii printr' o cortină pe care era desemnat Apollon ținând o liră pe genunchi. Intr' un spațiu mic ce despărțea scena de public, erau o mulțime de scaune și pupitre ¹⁾ destinate pentru muzicanții ce

1) Bănci mici pe care pun artiștii notele în timpul executărei. Această numire mai servă și spre a demonstra gradul de perfecțiune al artistului de orice instrument,

compuneau orchestra de pe atunci. Ilumi-nația erà în adevăr curioasă, căci în loc de lampadar și lampe, teatrul erà peste tot iluminat cu lumînări de seu puse în sfeșnice de tinichea spânzurate în jurul sălii¹⁾

1) În timpul Domniei lui Grigore Vodă Ghica, trecând pe la noi Marchizul de Ribopiers Elciul Rusiei la Constantinopole, Domnitorul luă măsuri spre a'i face o primire mai distinctă. Astfel dar între altele tratări ce'i făcù, îl invită și la un bal public dat în onoarea lui. Marchizul se duse la bal mai mult ca să observe gradul de civiliza-țiune al societății noastre; dar mătăsăriile, șalu-rile și mai cu seamă diamantele ce văzù la da-mele române, îl surprinse, căci numai diadema, cerceii și ghiordanul cucoanei Z. M. costă peste un milion. Din întâmplare Marchizul își aruncă privirea și asupra iluminăției sălii, și văzù cu des-tulă surprindere că erà iluminată cu lumânări de seu. A doua zi venind la Curte și fiind între-bat de către Domnitor, de a petrecut bine sau nu, Marchizul răspunse că luxul cocoanelor noastre este egal cu al nobleței din Peter-burg; numai un lucru nu 'mi-a plăcut, zise el Domni-torului.

— Ce lucru? întrebă Vodă Ghica cu nerăb-dare.

— Lumânările cele de seu, al căroră fum stri-cau aierul sălii.

— Cât despre aceasta, eai dreptatc, arhon Mar-chiz; dar la noi numai Domnul are voie să arză lumânări de țeară, ceilalți cată să arză de seu.

Prețul intrării erà regulat în modul acesta : Lojile de mijloc să plăteau câte un galben și erau lăsate pe seama boierilor celor mari, a consulilor și altor persoane de distincțiune ; lojile de jos și cele de al treilea rând se plăteau cu zece lei, și erau comune pentru toți cei ce voiau a le închiria ; iar parterul se plăteà câte trei lei de fiecare persoană.

· La 8 Septembre 1818, pe fațada teatrului despre care vorbirăm, era lipit un afiș scris în tipografia boierilor Clinceni. Acest afiș anunțà înaltei nobilimi și respectabilului public de pe atunci, că în seara acelei zile erà să vază operà „Italiana în Algir“ de compositorul Ioachim Rossini.

Această operă fiind anunțată de mai multe ori și încă nereprezentată, ațâțase foarte mult dorința publicului de a o vedea. Amatorii dar de teatru veniseră cu două ore înaintea deschiderei teatrului spre ași cumpără biletele de intrare ; și ca să fugă de urâtul ce pricinuește așteptarea, unii se plimbau formând mici grupe și discutând despre diferite cestiuni de care se interesau, iar alții formaseră un mare cerc împrejurul afișului, și comentau muzica și întriga piesei cum se pricepeau.— „E tragedie“, ziceau unii.— „Ba este comedie“, răspundeau alții, afară de câțiva învățați, cari

lăudând cuvintele „drama giocosa“ în simț material, afirmau cu aroganță că nu este nici tragedie, nici comedie, ci jalnică privește cu jocuri și cântece !...

În timpul când se petreceau toate acestea, pe piața și înaintea teatrului, se deschise o ușe și se văzù capul cel pleșuv și fața cea galbenă și rece a neamțului casier. Privitorii ce până aci așteptau liniștiți, cum văzură pe casier, năvăliră toți de odată și începură a cere biletele cu un zgomot foarte mare.

Neamțul însă își vindeà marfa sa cu sânge rece și după regulă, fără a se turburà cât de puțin de cererile ce i se adresau în numele celor mai mari boieri ai țării ; dar când auzi strigând : «Loja marelui Postelnic Andronake Tuzluc» tăie numai de cât biletul și'l dete cu atâta grăbire, în cât erà aproape să uite să ceară costul ei.

În fine pe la șapte ore și jumătate după amiază, porțile teatrului se deschiseră ; publicul începù a intrà în năuntru salutat cu *temenele* de arnăuții ce formau garda de onoare, și în puțin timp lojile și parterul se umplură de privitori.

Directorul teatrului, fiind înștiințat la timp, că în acea seară erà să vie și Domnitorul îm-

preună cu toată *ecpaiava* sa (sua sa) osebit de alte înfrumusețări de ocazie ce făcù, dete ordin a se ilumina teatrul cu lumânări de ceară, care de și producea o lumină foarte slabă, era însă de ajuns, ca să facă a scântei în mii de culori diamantele și alte pietre nestimate grămădite pe cerceii, *fuliile* și *ghiordanele* cucoanelor¹⁾.

Intr'una din lojile curții, sta Beizadea Costache Caragea împreună cu doi fanarioți și cu Hatmanul Cărăbuș, favoritul și neseparabilul său amic. Acest frumos și libertin principe privea prin toate lojile ca să găsească vre-o frumusețe necunoscută încă de dânsul, spre a o face victimă plăcerilor sale. Dnpă ce făcù un giur de privire peste tot teatrul, ochii lui rămaseră înșipți asupra unei june femei, care pe lângă o rară frumusețe și eleganță, avea și un costum din cele mai la modă și mai bogate. Ea era îmbrăcată cu o roche de catifea pătlăginie, cu pieptii ridicați și cu mânecile strimte după moda de atunci, Mijloculn îl avea încins cu un colan țesut în fir *sârmă*²⁾, iar în mijlocul pieptului

1) Flori de diamante sau brilante.

2) Fir de cel mai bun.

avea o mare floare de diamant, care fiind pusă pe rochia cea de culoare închisă, strălucea cu mai multă tărie. Gâtul ei era acoperit cu simizet de blonduri de Olanda și cu un ghiordan (coliet) de smaragde și safire; în urechile sale cele delicate erau atârnați niște cercei de diamant mari și strălucitori; pe cap avea un fes alb de Tripoli, legat împrejur cu o *sanguliă* albă cusută cu mătase de fir, ale căreia estremități formau un frumos nod în care erau înfipite două flori de diamant.

După ce Beizadea o privi cu multă luare aminte, se întoarse către Hatmanul Cărăbuș și îi zise:

— Costache?

— Auz, Măria ta.

— Cunoști tu pe cucoana aceia?

Care, Măria ta?

— Aceia care șeade în loja de lângă a Conțului Prusienesc.

Cărăbuș privi cu luare aminte locul indicat, apoi răspunse cu mare liniște:

— O cunosc, Măria ta.

— Cine este, spune-mi?

— Este fata lui Michale Ciohodarul.

— Să vedem, pare că'mi aduc aminte; cum ai zis?.. Fata lui...?

— Fata lui Michale Ciohodarul din Izvor,

și acum țiuțoare a Postelnicului, Andronache Tuzluc.

— Da, da ! îmi aduc aminte, o cunosc.

— Vei fi voind poate să o vizitezi, a-
daose Cărăbuș cu acel interes, ce mișcă pe
toți junii cei demoralizați, când li se pre-
zintă noi ocaziuni de dezmierdări simțuale.

— 'Ți-am zis că o cunosc și credeam că
înțelegi noima acestui cuvânt laconicesc.

Pe când se petrecea acest discurs între
Beizadea și favoritul său, *Sileam Ceaușul*
curții domnești, intră în teatru și anunță
venirea Domnitorului.

Vestea aceasta făcù să se nască un frea-
măt în tot publicul care așteptă venirea
principelui cu acea nerăbdare și curiozitate
proprie mulțimei și gloatelor societății.

În fine principele intră în teatru cu aerul
său de mărire, pe care fanarioții știu foarte
bine a' l imită. Publicul strigă de trei ori :
«Să trăiască Măria Sa !» Apoi se linișți.

Reprezentarea începù prin frumoasa u-
vertură scrisă de celebrul Rosini în mo-
mente de o fericită inspirațiune, și
merse înainte până la faimosul terțet din
care se formează finalul primului act,
după a căruia terminare cortina se lăsă,
iar publicul din parter și chiar din loji
ieși afară să se răcorească,

După o mică pauză, clopoțelul dete semnalul începerii actului al doilea. Spectatorii se așezară pe la locurile lor și se puseră a ascultă cu mare atențiune frumoasele melodii ce se coprind și în acest act; dar pe când reprezentația ajunse la scena în care Mustafa, Deiful Algirului trimite pe sclavul Lindoro să cheme pe Isabela; iar lui Thadeo, Caimacamul său, îi zise că pe dată ce se va prezintă frumoasa străină și îl va auzi strănutând de trei ori, să iasă afară.

Pe acest timp doi Condicari de divan ce ședeau pe o laviță și ascultau opera, începură a vorbi între dâșii și a râde ca niște nebuni.

— Este curios dar foarte adevărat, xise leșinând de răs unul dintre cei doi Condicari, adresându-se către celalt.

— Despre ce este vorba? răspunse cel întrebat zâmbind fără să se știe pentru ce.

— Privește te rog mai cu băgare de seamă la ceea ce se petrece pe scenă, și vei vedeà că seamănă ca două picături de apă cu ceea ce se petrece în casa postelnicului Andronake Tusluc.

— Și ce se petrece în casa acelu boier?

— Lucruri mari, nenisorule, gugumăanii ne mai auzite! Vezi pe cocoana aceia care

șade în loja de lângă Elciul Prusiei?... Uită-te bine la dânsa; vezi cât e de gătită; diamantele și rubinele sunt aruncate pe dânsa cu Țopata, parcă e brezaie, sau teleloaică.

— Ei bine, o văz.

— Acea femeie este Țiitoarea Postelnicului Andronache Tuzluc.

— Bravo. E frumoasă de minune.

— Așa este precum zici, dar eu unul m'ași lipsi de asemenea frumusețe și fericire.

-- Da de ce, bei-mu?

— Pentru că'l-a lăsat în sapă de lemn; 'l-a făcut să'și vânză două moșii până acum, și mult puțin ce'i a mai rămas o să se strige mâine poimâne la mezat de către datornici.

— Sărmanul om! poate că l-o fi iubind, și dragostea amețește pe om.

— Ași! nu mai crede, nu'l iubește de loc; și pentru mai mare ocară a bietului om, s'a îngrădit cu vâtaful lui de curte, și'i toacă starea fără muștrare de cuget.

— Ciudat lucru! Dar ia spune'mi, cine este acel vâtaf de curte?

— Este un oarecare Dinu Păturică, un opincar de la Săcueni, și un șiret de n'are pereche.

— Dar bine, măi frate, cum s'a alăturat el pe lângă Postelnicul?

— A venit în curtea lui cu picioarele goale și trențăros; bietului om i s'a făcut milă de dânsul, 'l-a îmbrăcat, 'la dat la școală să învețe carte grecească, 'l-a boierit și 'l-a pus în *husmet*; iar el drept mulțumire pentru toate aceste părintești faceri de bine, îi mănâncă starea șiși bate joc de cinstea lui.

— Curios lucru! Dar bine, nu s'a găsit cineva să'i desciză ochii, și să'l scape de această prăpastie spăimântătoare?

— Nu știu zău; știu însă că eu unul de aș fi dintre cei mai de aproape prieteni ai lui, tot n'ași cutezà să'i dau sfat în *madea-ua* aceasta.

— Și de ce să nu-i faci acest bine?

— Pentru că m'aș învrăjbi cu dânsul.

— Nu înțeleg nimic.

— Ascultă, măi frate: omul dacă apucă să cază la o patimă oarecare, poate să'l sfătuiască toată lumea, chiar Dumnezeu de ar veni și i-ar zice săși vie în simțiri, el nu l-ar ascultă, ci va merge înainte, până ce va da în prăpastie.

Un mic sgomot ce venea despre ușa teatrului, dete ocaziune unuia din spectatori a se ridică după laviță, și a privi în partea în care se aflară cei doi condicari. Acel om era Postelnicul Andronache Tuzluc; el auzise tot ce se vorbise de dânsul și voind

să cunoască mai bine pe cele două persoane, ce se ocupă de trebile sale, se servì de acea ocaziune, ca să'i poată privi în față.

CAPITOLUL XXIII

Slugile boierești

Pe când floarea societății din București petrecea în sala teatrului, ascultând muzica lui Rossini, și privind magnificul fast al lui Caragea și al copiilor săi, într'o cameră alături cu sala teatrului erau adunate toate slugile boierești și așteptau acolo ieșirea boierilor din teatru, ca să le ajute a se sui în butci și a'i duce la casele lor.

Camera aceasta era foarte spațioasă și mobilată cu paturi de lemn învelite cu rogojini. Un mangal de aramă plin cu cărbuni aprinși slujea de încălzit, și un felinar cu patru lumânări spânzurat în mijlocul casei, procură lumina trebuincioasă.

Intre slugi există de mult timp un fel de ierarhie întocmai ca cea din casele boierilor: boier este Marele Ban, tot boier este și Pitarul și Șetrarul; dar Banul și cei de seama lui șed la masă cu Vodă, pe

când boierașii cei mici tremură de frig prin săli sau aprind ciubuce boierilor mari.

Feciorii de pe la boierii cei mari plecând de la această regulă de distincțiune, ocupau în paturi locurile cele mai bune, iar ceilalți ședeau unul lângă altul înghesuiți ca sardelele în butoaie.

Feciorul Banului X.*.* după ce umplu ciubucul stăpânului său și se înfășură în giubeaua îmblănită cu samur tot a stăpânului său, se trânti în pat cu nepăsare și se puse a fumă ca un cadiu. Feciorul Vornicesei G.*.* întoarse maloteaua stăpânesei pe dos și se îmbracă cu dânsa, apoi după ce făcu un fel de pernă din șalul și sanguliile ei cele de preț, puse capul pe dânsese și se lăsă în brațele somnului. Câțiva din feciori, ca să gonească urâtul, începură a jucă cărți pe fundul ișlicului Marelui Clucer T.*.* iar ceilalți rămaseră câtva timp într'un fel de nemișcare amestecată cu o ușoară somnolență.

Ioniță,—astfel se numea feciorul Banului X.*.*—terminând fumarea ciubucului, tuși de două-trei ori cu ifos boieresc, apoi zise celorlalți :

— Știți una, băeți ? mie 'mi-e sete ; cine face cinște ?

— Eu, răspuse unul dintre feciori,

— Bravo Dumitrache, bravo ! ai semne de procopseală, adaoase Ioniță vesel pentru aprobarea propunerii sale.

— Are dreptate să facă cinste, zise un alt fecior cu aer de gelozie învederață.

— Da de ce ?

E ! e ! Să trăiască stăpână-sa și conul Costache...

— Și de ce să trăiască, spune-ne și nouă ?

Pentru că Dumitrache al dumneavoastră, Dumitrache ăl cu cinstea, este mijlocitorul lor, dar o să spargă dracu opincile, și par'că văz pe Dumitrăchiță al dumneavoastră bătut la *falangă* sau zdrobit cu *topuzul*.

— Și de unde știi toate acestea ? întrebă Ioniță.

— Mă întrebi de unde știu ? E ! e ! băeți. Eu știu tot ce se vorbește prin casele boierești ; cunosc chiar cele mai ascunse sfaturi ale boierilor.

Dar bine, cum le afli toate acestea ?

— Asta este *uschiuzarlâcul* meu.

— Spune-ne și nouă cum faci tu de afli toate tainele boierești ?

— Cât despre casa stăpănu-meu, știu tot ce se petrece într'insa ; căci cum vine câte un boer străin sau altcineva, eu intru după dânsul și ca să nu se bage de seamă și-retlicul meu, uneori mă prefac că mut un scaun de la un loc la altul, alte ori nete-

zesc macaturile pe pat, umplu ciubuce, sau pun apă proaspătă în *caramfile*. În timpul acesta boierii vorbesc și verzi și uscate fără să le treacă prin minte că'i ascult; eu însă le bag toate la cap și mă folosesc de dânsule la timp.

— Ei bine, cu stăpânu-tău faci precum zici, dar cu cocoana lui?

— Mult mai bine; m'am împrietenit cu fata din casă și mi spune toate tainele stăpâne-si.

— Bună și aceasta; dar ia spune, cum afli tainele celorlalte case boierești? Aci să te vedem!

— Mă duc în toate zilele în pivnița de la Slătari, unde găsesc pe toți feciorii de la casele boierești; aduc numai decât o *arămeasă*¹⁾ de vin *chihlibăriu*, și dau câte un *ichilic*²⁾ la toți frații, apoi încep *havadișurile*; și știm cu toții că în adunările noastre nu se vorbește de cât de trebile altora. Eu fac ca filozoful: vorbesc puțin și ascult mult, adică îmi fac capul *ceaslov* de *havadișuri*, fără ca alții să afle ceva de la mine.

— Ia spune acum, de unde știi tu că o s'o pață Dumitrache?

¹⁾ Arămeasă este măsura ocalei sau a jumătății de oca, făcută din tinichea sau din alt metal.

²⁾ Ichile se numește măsura de 50 dramuri.

— Ascultați: Astăzi m'am dus cu conul la Mitropolie și, după obiceiul meu am intrat în canțalarie și am auzit cu urechile mele pe Logofătul Mitropolitului luând tacrir vizitiului; ca mâine o să vedeți pe nenea Dumitrache închis la Spărtărie și bătut la tălpi.

— Puneți pofta'n cui, nene Tudorică, răspunse Dumitrache cu nepăsare. Mi-am luat eu măsurile mele, adause el. Cum oi duce pe *ciocoaica* ¹⁾ acasă, îmi strâng *catrafusele* (bagajele) și o apuc la sănătoasa.

— Iar până atunci să bem vinișorul care ni'l ai făgăduit, exclamară mai mulți dintre feciori lingânduși buzele de pofta băuturii.

— Da! da! să bem, de ce nu, zise Dumitrache trântind pe pat un *dodecar*.

— Iată băeți din partea mea, adăogă el; mai puneți și voi ceva, și să'i tragem o mâncare de cârnați și o băutură de vin, să ne ție urechile.

— Aferim Dumitrache, aferin! esclamară toți ciocdii deodată, apoi doi dintre dâșii luând banii, se duseră să cumpere vin și cârnați.

In fine aceste demoralizate slugi mâncară și băură câtva timp; iar după ce se cam

1) Boierii numesc pe slugi ciocoi, iar slugile dău acest epitet boierilor.

amețiră de vin începură a petrece pe socoteala stăpânilor lor.

— Ce am auzit mă, Gheorghe, că stăpănu-tău se ține cu soră-sa? Adevărat este mă, or minciuni?

— Foarte adevărat; ba încă îi toacă starea mai rău de cât o tălăniță de cârciumă.

— Dar stăpănu-tău cum merge cu cărțile? zise Ioniță, îndreptându-se către feciorul Vornicului I.F...

— Rău nenisorule, rău de tot. A rămăs sărac lipit, n'are nici ru ce să plătească *imiclicul*¹⁾ slugilor.

— Dar bine mă, ce a făcut atâta bănet ce'i a rămas de la tată-său?

— A dat tot la cărți.

— Da stăpână-ta, măi Tomo, cum merge?

— Foarte bine; în lume se arată că este cea mai *evlavioasă* muiere, parcă ar fi o călugăriță; dar într'ascuns, joacă pe bietul cocon tontoroiiul.

- Ai, fugi d'aci, nu te crez!

— Crede ce'ți spui eu; a prins'o alaltăeri cu Hatmanul Cărăbuș.

1) Porția de pâine și mâncare ce se dă slugilor pe fiecare zi.

Ce spui mă, Tomo !... Ei, și cum a prins'o ?

Coconul aflase de mult vicleșugurile ei și se prefăcea că nu știe nimic, ba încă a chemat pe Hatmanul Cărăbuș și i-a zis sa'i lase femeia în pace, căci la dimpotrivă, ii va face una, de'l va pomeni cât va trăi.

Hatmanul, luând toate acestea drept glume, își urmă dragostea cu cocoana și mai nainte, dar o păli cât se poate de bună.

Cuconul scoase vorbă afară că pleacă la o moșie tocmai peste Olt, și ca să se dea mai mult crezământ acestei născociri, chemă pe vizitiu, și față cu cocoana ii porunci sa dea careta la neamș s'o dreagă, să potcovească caii și să ungă hamurile. Când toate acestea fură gata, porunci să'i frigă un curcan, să'i cumpere icre, licurini și ghiudenuri ; umplu și câteva clondire cu vin și rachiu și le puse la *scatolcă* ; în sfârșit făcù atâtea pregătiri încât nimeni nu se mai îndoia despre călătoria sa, iar după aceia se sui în caretă și plecă. Cocona cum îl văzù eșit pe poartă, scrisse un răvaș Hatmanului Cărăbuș, ca să vie îndată. Hatmanul veni și petrecù toată ziua în oftări și îmbrățișări, iar colea pe la douăsprezece ceasuri ¹⁾ se desbracă de hainele

¹⁾ Opt și jumătate europenești.

sale, și se îmbracă cu antiriul de noapte al coconului ; apoi după ce și aprinse un ciubuc cu caimac și trase dintr'însul de câteva ori, se sui în pat lângă cocoana. Dumnezeu însă nu i ajută, căci tocmai când eră dragostea mai mare, se pomeniră cu cuconul în mijlocul iatacului cu un iatagan în mână, par'că ieșea din pământ. Bietul Cărăbuș înmărmurit de frică, iar cocoanii îi veni *isterico*. Coconul stete puțin pe gânduri, apoi zise : «Bine, măi Cărăbuș, astfel răsplătești tu prieteșugul și încrederea mea ? Nu ți am zis eu, și mai deunăzi să ți bagi mințile în cap, și să mi lași nevasta în pace ?... Nu răspunzi nimic ? Așteapta dar, hoț de cinste căsnicească, că te-oi învăța eu minte !

Țicând aceste vorbe, deschise ușa puțin și începù să strige :—Gheorghe, Ioane, Iordache!... N'apucă să sfârșească, și numai decât veni vâtaful, vizitiul și doi țigani.

— Ce poruncești cocoane ? ziseră ei intrând în casă somnoroși și zăpăciți.

— Luați pe coconașul și duceți'l în *sacnasiu*.

— Numai decât, cocoane. Ei luară pe bietul Cărăbuș de subțioară și'l duseră *tărăși grăpiși* în *sacnasiu*.

Coconul rămâind singur cu cucoana, încrucișă mâinile la piept, și clătînând din cap, îi zise :

— Bune sunt astea, Elenuțo dragă? Asta este răsplătirea care'mi dai pentru strădaniile mele, pentru dragostea mea? Să piei din casă, *tălănițo*, căci pe viul Dumnezeu, te omor... După aceia trecu în *sac-nasiu* înfuriat și trase o bătae țeapănă lui Cărăbuș, și apoi îl despue în pielea goală, îl unse cu păcură peste tot trupul, și după ce'i puse o pereche de coarne închise cu lacăt ca să nu le poată scoate îi dete brânci din curte afară.

Eră pe la un ceas din noapte. Lumea furnică pe drum, Cum văzù dar pe Hatmanul negru ca un bivol și cu coarnele în cap, începù a'i da cu *huideo* în cât bietul om ne mai știind ce să facă, o luă la fugă și se ascunse sub podișca de la sfântul Ilie de pe podul Calicilor; dar nici acolo nu'l lăsară în pace câinii mahalalii prin lătratul și urletile lor cele grozave.

În sfârșit, ieși de sub podișcă și porni către streaje la o vie a sa, ca de acolo să trimiță să'î aducă haine de premeneală și celelalte.

Ajungând la vie începù a bate cu tărie în ușa vierului, care aflându-se tocmai în somnul d'intăi, și nevoind să se scoale, trimise pe un argat să vază cine bate la ușă. Argatul, după ce se scărpină în cap de mai multe ori se duse să deschidă ușa: dar

cum văzù pe Hatmanul în starea în care se aflà începù să zbiere ca un *năbădăios* și închise ușa cu repeziciune.

— Dar ce ai, mă *neghiobule*, strigă vierul supărat că și stricase somnul.

— Ce să am, iacă a venit dracul să ne ia!

— Ba te-o luà pe tine, nevoiașule. Deschide ușa, auzi tu, și vezi cine este?

— Da nu ți-am spus, măi omule, că este dracu?

Vierul sări necăjit din pat, și îmbrâncind pe argat, zise:

— Cine bate la ușe?

— Eu, Ioane,

— Cine ești tu? răspunde.

— Sunt stăpânul tău, nu mă cunoști?

Vierul deschise ușa, dar o închise iarăși cu repeziciune, crezând că a văzut pe dracul în adevăr.

— Ci deschide odată mă Ioane, nu mă ține în frig.

— Nu deschiz eu dracului.

— Dar eu sunt stăpânul tău, nu sunt dracul. Deschide că mor de frig.

— Nu deschiz, căci ești dracul cu glasul boierului.

În sfârșit, după mai multe sbuciumări, vierul îi deschise ușa și îl primì în casă, iar după aceea puse cazanul pe foc și l'îmbăie ca p'un copil mic, apoi trimise la curte să'i

aducă haine și un fierar ca să'i scoată coarnele.

— Ce spui tu mă, Tomo! exclamă ciocoi cu mirare, adevărate sunt astea?

— Bre! dar asta seamănă a basmu.

Abia se terminase povestirea aceasta, și deodată intră un seimean spătăresc și zise cu glas răsunător: «S'a spart teatru, copii; aide, ieșiți de strigați caleștile stăpânilor voștri.

Un om onest s'ar fi scandalizat privind pe acele slugi nerușinate cu ce grabă se dezbrăcau de hainele boierilor și cum se sileau a le scutura de praf și a le netezi ca să nu se cunoască reaua întrebuințare ce suferiseră ele în timpul reprezentării.

În fine, privitorii se duseră toți pe la casele lor, teatrul se închise, și totul intră într'o perfectă liniște.

CAPITOLUL XXIV

Cochii vechi

Costea Chiorul, primind biletul lui Păturică, despre care am vorbit într'unul din capitolele precedente, se îmbracă în grabă cu giubeaua, și luând de pe masă un castif de dare și luare, se duse cu mare iuțeală ca să se întâlnească cu complicele său.

Ajungând la poarta caselor postelnicului își ridică gulerul giubelei în sus și lăasă caucul pe ochi, ca să nu fie recunoscut de slugile curții; apoi după ce aruncă o privire repede peste toată curtea, și se asigură că nu l-a văzut nimeni, intră în galeria beciurilor de sub case, și de acolo în odaia lui Păturică.

Ciocoliul se află în momentele acelea răsturnat pe pat, și absorbit în meditațiuni; dar cum auzi sgomotul ușii și văzù pe Costea intrând, se sculă de pe pat ca să'l primească.

— Bine ai venit, kir Costeo, îi zise el cu un surâs silit.

— Bine te-am găsit, cocoane Dinule, răspunse șiretul neguțător, compuindu'și trăsurile feței după împrejurare.

— Ia spune-mi cum mergi cu *alișveriturile*?

— După vremi, cocoane Dinule,

— Știi la ce te-am chemat ?

— Nu știu, dar îmi încihpuesc că pentru răfuirea socotelelor dintre noi.

— Bravo, kir Costeo !... Ai ghicit. Să începem dar.

— Să începem !

Ciocoiul închise ușa pe dinăuntru; scoțând un catastif dintr'un sipet, zise lui Costea :

— Să *paravalisim* mai întâi condeile ca să vedem dacă se potrivește catastiful meu cu al dumitale.

Costea deschise catastiful său, și citi toate târguelile făcute de Kera Duduca și de Postelnicul. Păturică văzând că se potrivește cu însemnarea sa, zise cu un aer de încredere :

— Destul, kir Costeo, nu mai citi că te crez ; apoi scoțând de sub brâu două hârtii îndoite zise :

— Iată foaia de socoteală iscălită de dumneata, iată și *teșchereaua* prin care faci cunoscut că toată marfa vândută ai primit'o înapoi prin mine.

— E foarte adevărat.

— Ei, kir Costeo, ia spune-mi acum cât o să'mi ceri la sută pentru că ai luat parte la acest alișveriş (daraveră) prefăcut.

Costea începù să-și răsucească mustața

cam pus pe gânduri, apoi după ce privi pe ciocoi cu un zâmbet perfid zise :

— Să împărțim pe din două.

— Ce ai zis !... Pe din două ?...

— Da ; pe din două.

— Dar bine, asta e furțișag, nu mai e neguțătorie.

— Ba furțișag nu glumă, cu deosebire numai că hoțul cel mai mare nu sunt eu, ci d-ta și Kera Duduca.

Păturică neașteptându-se la atâta obrăznicie din partea lui Costea, se cam uimi, dar viindu-și în sine, zise :

— Ia lasă glumele la o parte, Kir Costeo, și spune-mi cu ce te mulțumești pentru trebșoara aceasta ?

— Am zis odată.

— Dar bine, măi omule, nu e prea mult ? să'ți dau douăzeci și cinci la sută.

— E prea puțin, cocoane Dinule. Asta'i treabă de pușcărie, și dumneata scapi cu una cu alta dar pe mine mă dă pân târg cu capul ras, și mă duce la ocna părăsită.

Fanariotul scoase banii ca să răfuiască socoteala, dar Păturică îl întrerupse zicând:

— Dar bine, despre moșie nu'mi vorbești nimic ?

— Asta'i altă treabă. Dă'mi lei zece mii ce am cheltuit în *rusfeturi*, și iată zapisul

adeverit de Măria sa și de Hătmănie.

— Dar ia spune'mi, cui ai dat acele rusfeturi ?

— Am dat, mă rog duminică bun, lei cinci mii starostii de neguțători¹⁾, ca să nu amâne vânzarea. Am dat lui Telal-bașa lei 1.000, ca să nu iasă mușterii mulți să se strice chilipirul, E!... am dat zarafului (casierului) de la Cochii vechi lei una mie, ca să nu'mi facă zădufuri (greutăți) la număratoarea banilor; două mii de lei am dat havaietul mezatului, iară ceilalți cinci sute i-am dat bacșiș *inacilor* și *calemgiilor*. Fă acum șocoteala și vezi.

— Bine, fie precum zici. Adu șaptezece de pungi de bani și zapisul moșiei.

— Bucuros, bei-mu. Și pe dată îi numără banii, dându'i zapisul în mână.

— Acum să vorbim despre celelalte două moșii ale Postelnicului ce se vând mâine la Cochii vechi.

1) Starostea de neguțători era ales dintre boerinași; el presida adunarea neguțătorilor ce formau pe atunci Cochii vechi sau Tribunalul de Comerț, și avea dreptul să poartă barbă.

Costea scoase orologiul, și văzând că arată patru ore turcești, zise :

— Pe mâine cocoane Dinule, căci e cam târziu și mă ia streaja.

— Dar unde ne vom găsi mâine ?

— La *Cochii Vechi*.

— Bine.

A doua zi erà să se facă mari vânzări prin mezate. Starostea de neguțatori venise foarte de dimineață la stărostie, și ca un bun amplotiat ce erà, își puse în regulă hârtiele tuturor obiectelor ce erà să se vândă în aceia zi. Neguțătorii ce compuneau Consiliul stărostiei erau aleși dintre lipscani, giuvaergii, argintari și cojocari subțiri, oameni cu cunoștințe speciale despre prețul obiectelor ce se vindeà la mezat.

În ziua aceasta erau puse spre vânzare mai multe moșii între care figurau și cele două ale Postelnicului Andronake Tuzluc ; patru vii lucrătoare, două vii părăginite, șase perechi de case, diamanticele și blănării.

Vânzarea începù de la haine și giuvaericale. Aierul răsună de glasul cel tare și țipător al telalilor cari făceau din *cara-ghiozlâc* și datoria funcțiunei lor un ce identic. — Acești oameni fără pudoare, cei mai mulți armeni și greci de origină, voind să dea un aier comic meseriei lor,

străbăteau piața, făcând gesturi comice și strigând din toată puterea plămânilor : două sute de lei binișul boierului X^{* * *} ; o sută de lei maloteaua cocoanei E^{* * *}. Areci?!... Areci?!... odată... de două ori,... cine dă mai mult ?

Eră foarte trist pentru un om cugetător a privi cum aceste obiecte de mare preț treceau din stăpânirea boierilor într'a ciocoilor pricopsiți de dânsii, cari le cumpărau cu prețuri foarte scăzute, și le plăteau cu banii furați de la stăpânii lor.

Printre mulțimea de curioși, adunată acolo mai mult ca săși petreacă timpul de cât spre a cumpără ceva de la licitație, figură și Costea Chioru împreună cu Păturică. Ei șezură câtva timp liniștiți ; dar când veni rândul moșilor a se striga la mezat, Costea zise lui Păturică :

— Cocoane Dinule, facem vre-o trebușoară astăzi ?

- Mă mai întrebi ? doar n'oi fi venit aci de florile mărilor.

— Așa crez și eu ; dar voiam să știu, căci mai am și alte trebi de făcut.

— Ei bine, ia spune'mi, ce o să'mi ceri ca să'mi cumperi moșiile stăpânului meu ?

— Cinci la pungă, după învoiala cea veche.

— Te-ai dedulcit de la moșia Răsucita, dar nu este în toate zilele Paști.

— Ei bine, fie patru.

— Așa îmi mai vine la socoteală.

— Să facem înscrisurile?

— Să le facem.

Costea intră într'o prăvălie, și făcù înscrisul acesta :

«Două moșii și anume: *Plânsurile și Chinuelile* din sudul Buzău ale Postelnicului Andronake Tuzluc le-am cumpărat pentru dumnealui Marele Pitar Dinu «Păturică și cu banii dumisale, iar eu sunt «numai vechil din parte'i».

Costea Bogasierul

— Poftim boierule, zise Costea, dând înscrisul în mâna lui Păturică; dă'mi acum banii, și lucrul e isprăvit.

— Ce bani îmi ceri! nu știi că sunt Sameș la Hătmănie? Vino mâine să'ți dau *teșcherea* că s'a primit prețul acestor moșii.

— Voi face precum poruncești.

După ce acești tâlhari puseră la cale nerușinoasa lor speculație, se despărțiră. Păturică se duse la Hătmănie, iar Costea rămase la *Cochii Vechi* ca să cumpere moșiile.

CAPITOLUL XXV

M a r e a H ă t m ă n i e

Hatmanul cel mare erà executorul tuturor decretelor domnești și al hotărârilor Divanului, relative la împliniri de datorii, *clironomii*, vânzări de moșii, case și altele de felul acesta. Hatmanul mai erà dator a înfățișă pricinile de judecăți înaintea Divanului. In cazul acesta el stă pe picioare ținând în mâini un baston de argint, semn al dregătoriei sale; iar când părerile boierilor divaniți erau împărțite, luă și el parte la desbatere de o potrivă cu judecătorii.

Personalul cancelariei acestei autorități erà compus de un Sameș, însărcinat cu păstrarea banilor ce se depuneau acolo și cu ținerea corespondenței, un Condicar și câțiva scriitori, șease zapcii pentru împliniri de bani și înfățișări de pricini în București, și câte unul din fiecare județ tot cu asemenea îndatoriri. Osebit de aceștia, Hătmănia aveà un stog de slujitori și *mumbașiri*¹⁾ cu cari se slujeà la împliniri de bani și execuțiuni.

1) Mumbașirii erau pe atunci aceea ce este astăzi execuțiunea polițienească.

Localul se compunea din opt camere, ce formau o casă cu două rânduri; în rândul de jos ședeau slujitorii și mumbașirii, iar în cel de sus erà cancelaria Hătmăniei așezată în felul acesta : una din cele mai luminoase camere erà destinată pentru marele Hatman, alta pentru Sameș împreună cu ceilalți amployați ai săi, iar în celelalte două se păstrau banii împliniți și obiectele de preț lăstate în depozitul Hătmăniei.

Odaia Hatmanului aveà un pat lung și înfundat și împodobit cu așternuturi de cele obicinuite pe timpii de atunci; mai aveà și câteva scaune pentru trebuințele persoanelor ce veneau să reclame ajutorul acestei dregătorii în diferitele lor interese.

Mobilierul Șămeșiei se compunea dintr'un pat foarte mic pe care ședeà Sameșul și o masă rotundă pe care scrià el.

Lângă unul din pereții camerii se aflà o laviță lungă pe care ședeau Logofeții și Iamacii trebuincioși pentru scrierea poruncilor și trecerea în condici a banilor Hătmăniei; iar în fundul acestei camere erà două lăzi vechi pe care ședeau câțiva copii luați pe pricopseală și se exersau la scris după modelul acesta :

«Cel ce se silește la învățătură și cu

«gândurile zburatic, aceluia poți să'i zici «carne cu ochi, iar nu om. Iproci».

Pe la două ore turcești¹⁾ un zgomot ce se făcea prin curtea Hătmăniei, anunță venirea Sameșului la cancelarie. Condica-rul, logofeții și iamacii înștiințându-se despre aceasta, își strânseră giubelele la piept și puind mâna dreaptă d'âsupra inimei, primiră pe boierul Sameș cu capetele plecate până la pământ.

Cum intră Sameșul înăuntru, își scoase giubeaua și o dete unui slujitor carele o scutură și o puse pe un scaun; alt slujitor îi trase din picioare cizmele cele roșii de piele de țap; iar după aceia Sameșul se suî în pat și scoase dintr'o mică lădiță câteva plicuri pe care le puse pe mica sa mescioară și începù a le desface pe rând și a căută printr'insele cu o nerăbdare văzută.

Hârtia ce căută el, erà o jalbă dată de Banul R. G. către pricipele Caragea în pricina unei pietre mari de smarald, care, fiind pusă în păstrarea unui bancher și mai în urmă la Hătmănie, se schimbasesc prin vicleșug și se pusese alta proastă în locul ei.

1) Două ore turcești, fac nouă și jumătate europenești.

Dinu Păturică în calitatea sa de Sameș al Hătmăniei cunoșteà foarte bine istoria schimbărei acelei pietre, căci erà el însuși autorul acelei hoții; voinđ însă a ridicà de asupra sa responsabilitatea acestei fapte, scoase călimărilor de la brâu și scrise Mitropolitului pitacul acesta :

«Cu fiească evlavie sărut blagoslovitoarea dreaptă a prea sfinției tale părinte Mitrolit.

«Din copriinderea acestei jălbi ce a dat către Măria Sa, Dum. biv. vel Ban R.*.* G.*.* pentru o piatră verde, care fiind în depositon la mai multe mâini, se zice că s'ar fi schimbat puindu-se în locu'i alta mincinoasă.

«Ci dar din poruncă *Gospod* ¹⁾, iată trimit prea sfinției tale acea piatră ca să o aibă în păstrare, și să am sinetul sfinției tale de primirea ei. Și

Sunt al sfinției tale plecat fiu
sufletesc și slugă

„Vel Hatman“.

Acest pitac fù înfățișat Marelui Hatman, care îl subscrise fără cea mai mică observațiune, și ordonă să'l trimiță la Mitropolie împreună cu piatra cea mincinoasă.

1) Domnească.

În momentul când Păturică ieșea din camera Hatmanului plin de bucurie, că se pusese în siguranță despre relele urmări ce ar fi putut să aibă hoția sa, i se prezintă înaintea un individ, care după îmbrăcăminte și alte amănunte seamănă a fi boier de țară.

Noul venit se apropie de Păturică, făcând neîncetate complimente silite, iar când ajunsese în apropierea cuvenită, scoase din buzunar o jalbă și o dete în mâna lui.

— Ce ceri boierule printr'această jalbă ? zise Păturică cu aier de autoritate.

— Cer de la cinstita Hătmănie să'mi sloboază lei șase mii prețul viei mele, ce s'a vândut la *Cochii vechi* de bună voia mea.

— Așa este, boierule, precum zici, răspunse Păturică dând fesul pe ceafă și scărpinându-se în cap cu nepăsare, dar poate să se ivească ceva datornici, și noi trebuie să cercetăm cu băgare de seamă această *mădea*, ca să nu cădem în răspundere.

— Și în cât timp s'ar putea săvârși aceste *marafeturi* ale cinstitei Hătmăanii ?

— Se cere timp îndelungat, bei-mu. Trebuie să strige pristavul în București, să facem un tacâm de pitace către zapcii hătmănești de prin județe, și dacă după o

lună de la darea acestui *mezam*¹⁾ nu se va arăta nici un datornic, vino și'ți primește banii.

— Dar banii aceștia îmi trebuesc acum, căci sunt fără *husmet* de atâta timp, și n'am cu ce să'mi hrănesc nevasta și copii.

— Asta nu este treaba mea. Un slujbaş credincios trebuie să se supuié *mezamului*.

— Așa este, boierule, răspunse jeluitorul puind cu mare iuțeală douăzeci rubiele sub hârtiile Sămășiei, dar când vei vreă dumneata treaba se face, căci slavă Domnului, nu sunt om pierdut.

Păturică, care întrecea la vedere chiar pe Argus, nu numai că văzù rubielele, dar putù chiar să le numere din vedere, cu toată iuțeala ce întrebuițase jeluitorul în punerea lor sub hârtii; se prefăcù însă că nu vede nimic, apoi luând un aier mai blând zise :

— Aide! fie după voința dumitale; o să'ți fac acest hatâr și de voi păți ceva, vei dà seama la Dumnezeu.

— Logofete Radule, adăogă el întorcându-se către subalternii săi, ia condica de amaneturi și trece banii boierului la partida plăților. Iar el se sculă din pat și se

1) Regulă, ordin sau lege.

duse în cameră, de unde se întoarse peste puțin cu o pungă pecetluită ; puse pe jeluitor să subscrie de primirea banilor, iar după aceea îi dăde punga zicând :

— Iată boierule, banii dumitale, astfel precum 'i-am primit de la stărostie. Privește bine pecetia ; vezi de are vre-un cursur, ca să nu avem vorbă la urmă.

Jeluitorul luă punga și ieși plin de încredere că a scăpat numai cu cele douăzeci de rubiele ce dedese Sameșului, dar se amăgea, căci abia ce ieși din cancelaria Hătmăniei, fù înconjurat de condicari, logofeți, iamacii și slujitori. Condicarul cerea să 'i plătească pentru trecerea în condică, logofeții pentru tacâmul de pitace, ce erau să scrie, dacă s'ar fi ivit vre-o pretenție asupra banilor ce primise; iar iamacii și slujitorii negăsind de pretext ca să scoată și ei ceva din punga nenorocitului împrișinat, cereau în numele protectorilor lor. Unul zicea :— «Dă'mi și mie ceva căci sunt al marelui Hatman» ; altul,—«Dă'mi că sunt luat pe pricopseală de dumnealui Sameșu», etc.

În fine după ce astupă gurile tuturor acestor obraznici și demoralizați amploiați, pârăsi localul Hătmăniei, blestemând și dând tuturor răilor pe toți amploiații țarei, care în loc a protege societatea de la care se nu-

tresc și se înavușesc, o speculează ei înșii și o pun în disperare priu neterminatele lor șicane.

• Dar nenorocirea bietului om nu erà completă, căci Păturică, ca hoț perfect ce erà nu făceà nici-odată hoția pe jumătate ; el luà acasă la dânsul toți banii ce se depuneau în păstrarea Hătmăniei, și îi schimbà la Costea Chioru pe bani tăiați sau calpi, iar după aceia cosea pungile într'un chip cum să nu rămâie nici o urmă de violare.

Jeluatorul dar ajungând acasă, deschise punga și găsi banii pe deplin, dar când îi trase la cumpănă îi găsi pe unii lipsă, iar pe alții calpi și fără nici o valoare. Sărmanul om văzându-se furat în toate modurile, oftă diu adâncul inimei, dar nu luà nici o măsură contra despoiatorilor săi, căci ca și în timpii de astăzi, amploiții furau sub protecțiunea legilor.

Dar în Hătmănie nu se depuneau numai bani, ci de multe ori se lăsà în păstrarea ei diamanticele și alte obiecte de mare preț pe care Păturică le falsificà în folosul său și în paguba acelora ce căutau asigurarea averei lor la un guvern corupt până la măduva oaselor.

În ziua aceia, mai veniră și alți nenorociți înpricinați, pe cari Păturică îi jefuì binișor și fără cea mai mică mustrare de conștiință ; iar

după aceia, își puse *ișlicul* în cap și giubeaua pe umeri, și plecă foarte vesel de câștigul său din acea zi.

Ajungând acasă la dânsul, o altă bucurie neașteptată erà aproape să zdrobească nica sa inimă. Costea Chioru izbutise a cumpără cele două moșii de la *mezat*, și i trimisese un răvaș prin care îl înștiință despre aceasta. Un alt răvaș de la Duduca îl vesteà despre fuga lui Caragea.

Aceste două știri importante, făcù pe ciocoi să se esalteze de bucurie, și iată cauza : dela scena întâmplată în teatru, când acei doi condicari descoperiseră Postelnicului Andronake toate hoțiile lui, Postelnicul, de și nu crezuse că un copil sărman crescut și înaintat de dânsul ar fi putut să ajungă cu nerecunoștința până la gradul de a'l sărăci și a'l necinsti, cu toate acestea, o mică bănuială tot rămăsese în sufletul lui.

Păturică însă simțise furtuna ce se ridicà asupra capului său, și luase măsuri de asigurare atât de bune, în cât pe cale legală ar fi putut să se se împotrivescă la toate prigonirile ce i-ar fi venit din partea stăpânului său ; dar Postelnicul erà favorit al lui Caragea, și acest din urmă știà pe din afară celebrul *L'état c'est moi* al lui Ludovic al XIV ; n'aveà dar, decât să primească

o reclamație în contra lui Păturică, și 'l-ar fi aruncat în ocna părăsită pe toală viața.

De aceia faimosul nostru ciocoi, cum citi răvașul Duduchi, zise în sine cu un fel de aprindere :—Caragea fuge ! adevărat să fie oare ? O ! de s'ar adevəri aceasta aș crede că Dumnezeu îl îndeamnă să fugă numai ca să scap de ocna, și să mă fac boier mare. Cu starea fanariotului am sfârșit ; mâine îi voi luà și amoreaza, și atunci so-lia mea în casa acestui venetic va fi împlinită cu desăvârșire.

CAPITOLUL XXVI

O scenă dramatică

Principele Caragea văzând că pețitorii de domnie ațâțaseră asupra'i ura regealurilor, înștiințat iarăși din corespondențele ce țineà cu Țarigradul, că Alexandru Vodă Șuțu erà aproape să ia domnia țării, hotărî a fugi în Europa împreună cu familia și comorile ce adunase din sudorile de sânge ale nefericiților români.

Temerea însă ce aveà de a nu descoperi Sul-

tanul fuga sa, și a trimite oștiri să'l prinză îl făcea să ascunză acest secret de toată lumea; și ca să amăgească și mai bine inimicii săi din țară, adună divanul în toate zilele și dezbătea proiecte de reforme întocmai ca un domn suit pe tron de câteva zile.

Cu toate acestea, conferințele secrete ce ținea cu consulul rusesc și austriacesc, neobicinuita activitate ce se urmă în serviciul său particular, iar mai cu seamă desele intrări și ieșiri din Palat ale celor mai însemnați capitaliști ai orașului deșteptară bănuelile poporului, care de și vedeă în toate acestea apropierea unui eveniment, dar neputând să-l glicească, se mulțumea a'l comentă fiecare după capacitatea și interesele sale.

Astfel se află starea lucrurilor cu câteva zile înaintea fugii lui Caragea.

La 29 Septembrie 1818, Caragea pofti la curte pe toți boierii, și le vorbi cu multă grație; iar după săvârșirea ceremoniei sărutării de mână ¹⁾, se puse în butca sa de

2) Acest vechi dar umilitor obicei s'a desființat de principele Alexandru Ghica prin ofisul de mai jos:

„Noi Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn a toată țării Românești.

călătorie și plecă, fără să spue cuiva unde se duce și când o să se întoarcă.

Patru ore în urma acestui eveniment, pe toate zidurile Bucureștilor, eră lipit pitacul acesta :

„Cu mila lui Dumnezeu Io Ioan George Caragea Voevod I *Gospodar Zemli Vlahscoo*.

«Domnia voastră veliților boieri ai di-
«vanului domniei mele.

«Cum veți primi acest pitac al domniei
«mele, o să vă adunați la Mitropolie, și să
«faceți cunoscut tuturor boierilor *Hale* și
«*Mazîli* ¹⁾ că eu am lăsat scaunul dom-

„Vechiul obicei a fost consfințit sărutarea de
„mână ca un deosebit semn de cinste și de su-
„punere către Domnul țării. Socotind domnia
„mea drept destoinică dovadă de acel cuvenit
„respect îndeplinirea datoriilor din partea fiecă-
„ruia, supunerea la pravili și la poruncile stă-
„pânirii, și adevărata dragoste către persoana
„noastră, care nu suntem la îndoială că se vor
„păzi ca scumpătate de către toți.

„Noi desființăm pe viitorime acel obicei al
„sărutării de mână.

„Sfatul administrativ este poftit a da această
„a noastră domnească punere la cale în cunos-
„tința obștii.“

(Sub-scris) *Alexandru Ghica Vv.*

Anul 1834 Iulie 21 No. 5 Orașul Giurgiu.

2) Hale și mazîli se înțelege boieri în funcții și fără funcții.

«niet pentru scoposuri ce numai mie mi
 «se cade a le ști ; iar după aceia să alcă-
 «tuiți căimăcămia și să căutați trebile ță-
 «rei cu osârdie și dreptate ; și pentru o
 «mai bună pază a liniștei locuitorilor, să
 «faceți *mehturn* ¹⁾ către *muhafizii* ²⁾ Ser-
 «chaturilor după marginea Dunării, să vă
 «dea ajutorul trebuincios. *Tolico pisah*
 «*Goșpodsvomi!*»

George Caragea

Leat 1818 luna Septembrie 29.

L. P.

Această înștiințare, ce da pe față un se-
 cret, care turmentase câtva timp pe toți
 locuitorii Bucureștilor, fu citită cu mare lă-
 comie, dar impresiunea ce produse ea fû
 deosebită; favoriții își smulgeau părul din
 cap de desperare, căci prin căderea pro-
 tectorului lor pierdeau pentru totdeauna a-
 cele husmeturi grase, ce le inleznă o via-
 ță de satrapi. Numai neguțătorii și clasele
 muncitoare primiră noutatea fugii lui Ca-
 ragea cu indiferență ; și aveau dreptate.
 căci ei, ca victime seculare ale lăcomiei
 Doamnilor fanarioți se interesau foarte pu-
 țin a ști dacă asupritorul lor se numește
 Caragea sau Șuțu.

1) Raport, arătare sau petiție.

2) Guvernatori militari ai fortărețelor după
 malul Dunării.

Din toți locuitorii orașului București, numai doi îndivizi împingeau simțimântul întristării și al bucurii până la extremitate. Aceștia erau Postelnicul Andronache Tuzluc și Dinu Păturică. Cel dântâi, după o viață de sultan ce trăise atât timp, se deșteptă acum într'o mizerie complectă. Sărmanul om! în viața lui semănată cu atâtea plăceri nu cugetase niciodată că fericirea o să'l părăsească vreodată.

Amici adevărați nu aveà, căci în timpul trecutei sale fericiri întinsese mâna și își deschisese punga numai desfrânațiilor și lingușitorilor ; iar pe oamenii cei onești îi trădase cu asprime și dispreț ; încotro dar întorceà privirile, nu vedeà de cât visele sale cele de aur, ce îndulcise atât de mult trecutul vieței sale, prefăcute acum într'o aspră mizerie, care îl strângeà cu tărie în brațele ei cele topite de suferințe.

O singură speranță îi mai rămăsese, dar și aceia nu erà de cât o nălucire amăgitoare. El își aduse aminte de Duduca și de Păturică și zise în sine cu un zâmbet plin de melancolie : «Dumnezeu m'a pedepsit în adevăr pentru păcatele mele, dar nu m'a părăsit cu totul. Pe Păturică l-am crescut în casa mea, l-am învățat carte și l-am procopsit. Pe Duduca am acoperit-o de daruri și alte faceri de bine ; ei, dar

se vor sili a mă face să uit pierderea trecutei mele fericiri».

În momentul însă, când bietul fanariot cercă să se consoleze de marea sa pierdere prin aceste amăgitoare iluziuni, ușa camerei se deschise și intră un aprod al Hătmăniei, care îi dete pitacul următor :

MAREA HĂTMĂNIE

«*Dumnealui Postelnicului Andronache*».

«Starostea de negustori prin anafora de «la 27 ale curgătoarei luni Septembrie face «cunoscut acestei hătmăanii, că suma ce a «prins din vânzarea moșiilor dumitale și «anume Plănsurile și Chinuelile, nu ajunge «ca să se plătească întreaga sumă ce ești «dator lui Costea Bogasierul și altor ipo- «chimeni, cerere făcând ca să se vînză și «casa în care te afli locuind, ca prin ter- «tipul acesta să se despăgubească toți da- «tornicii. Ci dar Hătmănia te poștește ca «să vii a stă față la *Cochii vechi*, unde «este a se face vânzarea, spre a nu-ți ră- «mâne cuvânt de tagă“.

1818, Sept. 19.

Vel Hatman
Procit vel Pitar

De și prin acest pitac se dedea cea mai din urmă lovitură stării fanariotului, el însă îl citi cu sânge rece, apoi bătù în

palme ca să vie sluga să-l îmbrace, dar nimeni nu se arată; bătù de al doilea cu mai multă violență, și abia după trecere de câtva timp se înfățișă înainte-i un rânduș de la bucătărie.

La vederea acestui individ murdar, Fanariotul se umplù de mânie, apoi zise slugei cu un accent brusc :

— Cine te-a trimis aici, mojicule, și ce voești ?

— Apoi de, cocoane, auzii bătând din palme, și de, venii eu că...

— Dar unde e este arnăutul, jupâneasa, Logofătul Dinu, ai ? Unde sunt ei ? De ce ai venit tu de la bucătărie, să-mi îneci pieptul cu mirosul tău de ceapă ?

— Așa e, cocoane, ai dreptate, dar de, știi ca omul, n'am venit de florile măru-lui, o fi ceva la mijloc.

— Spune-mi curând ce este ?

— Apoi de, cocoane, ce să fie ?.. Dacă au fugit toate slugile din curte și am rămas numai eu singur singurel...

— Cum se poate una ca aceasta ?

Știi și eu, cocoane ?

— Dar bine, cum au fugit ei fără să-și primească simbriile ?

— E, e ! Cocoane ; dumneata să trăești, și le-au primit, ba încă mai cu asupra.

Fanariotul, auzind aceste cuvinte, tresări ca un leu rănit, fără veste; el își adusese aminte de ce-i spusese Gheorghe, vătaful său de curte, despre Păturică, și de vorbele celor doi condicari din teatru, și oftă cu amar, dar eră prea târziu; voind însă ca să afle până unde ajunsese lașitatea lui Păturică, se adresă iarăși către slugă:

— Eu nu pricep nimic din câte îmi spui; ești beat?

— O fi ș'asta cocoane, dar eu spui ade-vărul.

— Dar bine, cine le-a plătit simbria?

— Logofătu Dinu.

Dar el n'are nici bani, nici poruncă din parte-mi să plătească.

— Să vezi, cucoane, șiretenia: Logofătu Dinu s'a sculat pe la cântatul cocoșilor, și ne-a spus că dumneata ai mofluzit; apoi ne-a întrebat ce simbrie avem să primim și ne-a plătit la toți; unora în bani gata, iar altora le-a dat lucruri de ale casei.

— Urmează până la sfârșit, zise fanariotul tremurând de mânie și disperare.

— După ce a plătit la toți, a scos armăsarii și telegarii din grajd, și puindu-i la butca dumatăle, ce eră încărcată cu calabalăcurile sale, s'a pus într'ânsa și a eșit pe poartă, iar eu am rămas să-mi strâng

mult puțin ce am, și o să mă duc și eu p'aici încolo.

— Destul, destul, eși afară !

Sluga eși, iar Postelnicul se îmbracă singur numai de cât și se duse la curtea Domnească să întâlnească pe spătar, ca să se plângă în contra hoțiilor lui Păturică, dar și acolo îl așteptă o altă dezamăgire.

Obicinuit din timpul său de mărire ca toți să-l salute și să-l lingusească, credeă în vanitatea sa, că va fi tratat tot cu asemenea onoruri și după căderea lui Caragea, dar se amăgea. Guarzii de la poarta Domnească care altă dată îi făceau temenea până la pământ, acum nici că voiră a-l privi. Ajungând în anticamera Căimăcâmiei, întâlni mai multe grupe de boieri și amploiați, dar ei în loc să-l salute ca în trecut și să-i facă acele lingusiri umilitoare puseră capetele în jos și se prefăcură că nu-l văd. În fine, intră în odaia Spătarului, făcù o mulțime de temenele de tot felul și pline de cea mai mare înjosire ; dar Spătarul, voind să-și răzbune asupra-i pentru insolențele ce săvârșea când se află la putere, se prefăcù că nu-l vede, și începù a vorbi cu o altă persoană venită de mai înainte.

Acest rece dispreț al Spătarului, încurcă în adevăr pe fanariot, dar nu-l descuragiè,

el făcù puțin zgomot ca să atragă atențiunea marelui funcționar, care voind să se desfacă de dânsul mai curând, îi zise cu nepăsare :

— Ce te aduce la mine, archon Postelnice ?

— O mare nenorocire, efendim.

— Nenorocire !... Și chiar la dumneata, care ești cel mai mare prieten al norocului, Asta nu e de crezut.

Fanariotul simți toată greutatea acestor sarcasme, dar continuă povestirea nenorocirilor sale.

— Da, archon Spătare, adăogă el, e mare nenorocire, o tâlhărie ne mai auzită.

— Și au cutezat tâlharii să calce casa unui.... om ca dumneata? Curios lucru !

La aceste cuvinte fanariotul îngălbeni, căci înțelese tot veninul satiric ce conțineă într'ânsele, dar tăcù. Spătarul însă văzând cât de mult lovise amorul propriu al bietului fanariot, și voind a-i face pozițiunea mai suferită, zise :

— Ia spune-mi, boerule, cunoști pe hoși ?

— Da, archon Spătare ; este vătaful meu de curte pe care l'am scos din tîențe și l'am procopsit.

— Și cum se numește el ?

— Dinu Păturică.

— Cunosc un om cu numele acesta dar el este Sameș la Hătmănie.

— Acesta este, nu te înșeli.

— Ei bine, ce voești să fac cu dânsul ?

— Să-l bagi în pușcărie, să-i tai urechile nelegiuitului, să-l pui în țeapă, — zise fanariotul cu o agitațiune ce-l făcuse să-și piarză mințile.

— Asta este foarte lesne de făcut pentru un om ca dumneata, dar nu și pentru mine.

— Dar de ce, arhonda ?

— Pentru că Dinu Păturică este boer cu caftan; și se află în *husmetul* țării.

— Va să zică să rămâi păgubaș ?

— Bă nu, boerule, dar trebuie să luăm lucrurile cu uzul subțire, și când vei dovedi că este adevărat ceea-ce-mi spui, atunci îl voi pedepsi după vină. Atât deocamdată și lasă-mă, căci am treabă.

Fanariotul ieși din odae disperat de cruda ironie cu care fusese tratat de Spătarul, și se duse să prânzească la unul din amicii săi, iar după ce înoptă, luă drumul ce ducea la Kera Duduca, cu scop de a se consolă prin grațioasele ei mângâieri de însemnatele pierderi ce suferise în așa scurt timp.

Ajungând la poartă, bătù de trei ori, dar ninieni nu veni să-i deschiză. Supărat de această contrarietate, împinse cu tărie în

poartă, ea însă se deschise foarte lesne. Întră innăuntru turburat de o mulțime de cugetări triste, privi ferestrele casei, dar în locul luminei ce altă dată ce îi încântă vederile, de astă-dată nu văzù decât un întuneric foarte gros. Trebuie să fie și aci o taină, zise el în sine, îndreptându-se către locuința Duduchi, dar în loc să fie primit de dânsa după obicei, îi eși înainte o țigancă bătrână ținând un sfeșnic în mână.

— Unde este cucoana Duduca, bre? întrebă fanariotul cu mânie și impaciență.

— S'a mutat d'aicea, coconășule.

— Când și unde s'a mutat? Spune-mi cioară, de grabă că te omor.

— Spui coconășule, mîncate-ași.

— Spune curând.

— Astă-zi a venit boeru Dinu, și a vorbit ca vr'un ceas cu dumnezeai, apoi s'a dus și după cât-va timp ne-am pomenit cu vătaful de *Arabagii* că vine cu șase care și încărcând tot din casă, a luat drumul spre sfântul Nicolae din țigănie.

— Adevărat este ceea-ce-mi spui?

— Foarte adevărat, coconășule.

-- Dar Duduca ce s'a făcut, după plecarea carelor?

— A mai șezut până ce a venit coconu Dinu cu butca dumitale și a plecat cu dumnealui.

— Ei bine, n'ai putut tu să o întrebi unde se duce?

— Am întrebat'o, cocoane.

— Și ce ți-a răspuns?

— 'Mi-a spus că se duce să se cunune cu coconul Dinu.

— Când?

— Astăzi.

— Unde?

— Nu știu.

— Spune cioară, nu tăgădui, că-ți răsucesc gâtul.

— Nu mă luă iute, coconașule, că mă zăpăcesc.

— Spune-mi curând.

— La biserica Lucaci.

— La ce ceas?

— La douăspre-zece din noapte, dar să nu-i spui cucoanei, că-mi pune coarne.

Fanariotul privi orologiul, și văzând că se apropiă ora cununiei eși pe poartă și alergă cât putu ca să întâmpine răul.

Când ajunse la biserica Lucaci, ceremonia cununiei, era pe la temeiul ei, 'sau pe la «Isaia dănțuește» după cum zice proverbul. El intră în biserică numai în anteriu și în fermenea, căci giubeaua și-o scosese din cauza marei călduri. Fața sa de fel bună, devenise întocmai ca a unui faur de fier din cauza prafului ce se

pusesse pe dânsa în grozava alergare; ochii săi altă dată negri și încadrați cu un alb perfect, acum erau roșii ca sângele și exprimau ferocia tigrului iritat până la cel mai înalt grad.

Cum intră în biserică se repezi cu furie asupra lui Păturică și a Duduchi, cari văzându-l atât de mult iritat și gata a-i sugrumă cu mâinele sale cele robuste, intrară în altar și se puseră sub apărarea inviolabilă a religiunii. «A! a! tâlharilor, zise el. «V'ați ascuns în altar, ca să scăpați, dar «sunt în stare să vă hrănesc chiar din brațele lui Christos, sau din ghiareie Satanei, «ca să-mi sting focul răzbunării în sângele «vostru cel mârșav!» Și deodată cu vorba, se repezi spre altar ca să sfâșie victimele sale.

— Oprește-te boerule, strigară cu uimire preoții, oprindu-i intrarea în altar.

— Dați-mi pe nelegiuții care mi-au mâncat starea, și și-au bătut joc de cinstea mea; dați-mi, vă zic, căci în starea de apelpesie în care mă află, dau foc bisericei de se duce pomina. Și voi veți da seamă înaintea lui Dumnezeu.

— Da bine, boierule, ce rău ți-au făcut acești oameni? Spune să știm și noi!

— Ce rău mi-au făcut, ziceți voi? Ei bine, ascultați și veți afla:

El se numește Dinu Păturică, și e fecior de opincar. Eu l'am luat de mic copil în casa mea; l'am crescut și l'am pri-copsit, iar el drept mulțumire și răsplătire 'mi-a mâncat starea și m'a lăsat în sapă de lemn. Pe dânsa am luat-o aseme-nea în casa mea, am acoperit o cu dia-manticale, șaluri și mătăsării ca pe o dom-niță, dar ea, nemernica, s'a unit cu acel tâlhar, și tocmai acum când îmi pusesem nădejdea într'ânșii, ei mi-au luat tot din casă și m'au părăsit, Acum dar, când cu-noașteți nelegiuirea lor, dați-mi-i, sau intru cu sila trecând peste trupurile voastre.

O luptă grozavă se ațâță între disperatul fanariot și între preoți. Această luptă dură numai câteva minute, căci fanariotul, slăbit moralicește și fizicește din cauza moliciunii și a băuturilor ce-i dădea să bea vicleana Duduca, nu putu să reziste mult timp unei teribile crize morale; el dar ridică ochii către cer și zise: «Dumnezeule! m'ai pe-depsit de ajuns pentru păcatele mele, nu mă lăsa nerăzbunat!» Apoi căzu jos fără simțire de unde nu se ridică de cât ca să ducă înainte o viață mizerabilă. El eră ovit de dambla și-și pierduse mințile.

Puțin în urma acestei scene, Păturică și Duduca traversau ulița Băltărețului, ca să

se ducă acasă la dâșii, unde'i așteptă cina și celelalte veselii nunțiale.

CAPITOLUL XXVII

Blestemul părintesc

Scena petrecută în biserica Lucaci produse un mare zgomot în societate. Câtva timp nu se vorbi decât de înebunirea Postelnicului Andronake, și mai cu seamă de mărturisirea lui prin care declară pe Păturică de autor al tuturor nenorocirilor sale. Este însă un proverb românesc care zice: „Timpul face și desface“. Societățile umane, acest amalgam compus din ființe bune și rele, înțelepte și nebune, pline de curiozitate și impasibile, bizare și nătânge, de multe ori se alarmează de fuga unui principe, de căderea unui popor în sclavie, sau de falimentul unui bancher.

În asemenea cazuri, mulțimea se adună în grupe pe ulițe și în locurile publice,

raționează asupra evenimentului, vorbește cu zgomot, declamă și se înfuriază. Jurnaliștii fac articoli fulgerători și plini de semnul mirării și al întrebării, prin care se silesc a da faptului o importanță de o mie de ori mai mare decât are el în realitate ; dar pe dată ce trece timpul cerut pentru satisfacerea curiozității publice, o tăcere mormântală se răspândește asupra faptului : principele căzut rămâne cu oasele zdrobite de cădere, pöporul sclav geme cu lanțul de brațe, iar creditorii falitului fraudulos se mulțumesc cu zece la sută din capete, fără ca societatea să se turbure cât de puțin. Iată ce este societatea în vanitatea ei ; de aceia Păturică ca om înțelept ce erà, lăsă lumea să vorbească ce'i va plăceà și cât îi va plăceà, iar el își regulă casa și interesele sale cât putù mai bine.

Starea lui se compunea din trei moșii, două vii și o casă pe una din cele mai frumoase ulițe ale Bucureștilor. Dacă el s'ar fi gândit mai bine la nestatornicia și ticăloșia lucrurilor omenești, negreșit că s'ar fi oprit aci, și ar fi petrecut o viață dulce și liniștită ; dar el erà ambițios și ambițiunea nu are margini. De ce folos ar fi fost avuția pentru dânsul, dacă i-ar fi lipsit acea pozițiune socială, care ar fi putut să i deschiză ușile boierilor celor mari, și să l

facă egal cu dâșii ? Iată ideile ce preocupau pe Păturică în primele zile ale emancipării sale din clasa vătafilor de curte.

În timpul acela sosi și cartea vizirului Derviș Meçmet, prin care făcea cunoscut boierilor și poporului român, că Alexandru Șuțu s'a numit Domn al Țării Românești.

Păturică, voind să profite de acest eveniment, mai întâi se informă despre starea lucrurilor și după ce află numele tuturor persoanelor ce înconjurau pe noul domnitor, începù a se duce des pe la curte, și prin lingușiri pline de baseță, dobândi cu încetul favoarea tuturor. Casa lui devenise un loc public unde se adunau toți paraziții Bucureștilor, căci din nenorocire această lepră a societăței există și pe atunci, cu deosebire că, paraziții din zilele noastre sunt favorizați și puși în slujbe.

Fanarioții veniți din Țarigrad cu Alecu Vodă Șuțu, găseau în această casă un tezaur de toate cele mai încântătoare plăceri. Vut-cile și cafelele cele mai bune, ciubucele și narghelelele cele umplute cu parfumatul tutun al Siriei ; jocurile la noroc cele mai despuietoare și femeile cele cu ochii mai fermecători decât ai Vasiliscului ; toate aceste puternice baterii de corupțiune, erau adunate în casa lui Păturică. În fine ori-

cine intră în acest palat fermecătoresc, ieșea încântat de plăcerile ce gustă într'însul, iar mai cu seamă de buna primire și de îngrijirea cu care era tratat de gentila și mult iscusita fanarioță.

Păturică știa tot ce se petrecea în casa sa, dar în loc să se deștepte într'însul simțământul de onoare, din contră, el se bucură când vedeă pe fanarioți oftând și făcând ochi dulci femeii sale.

Aceste infamii îl făcură să fie foarte bine primit la curte, iar mai în urmă îi procurară rangul de mare Stolnic și funcțiunea isprăvniciei de străini, care'l puse în relațiune cu consulul rusesc și austriacesc, două mine noi de exploatat.

Intr'o zi, el dădea masă mare protectorilor și noilor săi prieteni. Toate dispozițiunile se luaseră ca să mulțumească cu desăvârșire pe oaspeți. Cornul abundenței coprindeă mai puține bunătăți în comparațiune cu cele ce se vedeau pe masa parvenitului. Aș dori să descriu numărul oaspeților, împreună cu calitățile morale și fizice ale fiecăruia în parte, dar asta se atinge de epopee, și 'mie frică să nu mă trântescă Pegas. Mă mărginesc dar numai în povestirea unui incident, care turbură acest ospăț măreț, și umili foarte mult mândria lui Păturică.

Pe când mulțimea fanarioților mîncă și bea în onoarea lui Păturică, un zgomot de trăsură se auzi în uliță. Acest zgomot venea de la o cărucioară de țară fără coveltir (neacoperită). Ea era trasă de doi cai slabi ca niște iezme, și condusă de un băiat îmbrăcat țărănește. În lăuntru era așternut fin peste care era pusă o scoarță (covor) roșie cu vergi, pe care ședeau un boerănaș de provincie, îmbrăcat cu anteriu de dimie verde, cu caravani (nădragi) de pânză albă de casă, cu târlici și iminei roșii în picioare, cu libadea de aba albă împodobită cu găitan negru, și cu un cauc ascuțit îndesat pe cap.

Dacă cineva ar fi calculat vârsta acestui boier de țară după perii săi cei albi ca zăpada, negreșit că i-ar fi dat de la șaptezeci până la șaptezeci și cinci de ani, și nu ar fi greșit; judecat însă după falnica tinere a corpului și după frăgezimea feței sale și ochii cei plini de inteligență și mândrie, l'ar fi luat drept matur, dar nu bătrân.

Cum ajunse căruța în dreptul caselor lui Păturică, boierănașul zise vizitiului: Oprește, Stane. Căruța încetă de a mai mișcă, iar boierul se dete jos, intră în curte, și de aci în sala de jos a caselor.

Privirea lui se oprî mai întai asupra

mulțimei de arnăuți și de feciori ce intrau și ieșeau, ținând în mâini farfurii pline de cele mai gustoase bucate; după aceia observă celelalte amănunte ale casei și rămase uimit de luxul și bogăția ce coprindea într'ânsele. „Oare nu mă voi fi amăgit! cugeță el în sine, asta este casă de boier de protipendadă, la saltanat Domnesc“. Și ca să se încredințeze dacă nu eră un vis ceia ce vedeă, oprî pe un arnăut, și'i zise:

— Ia spune-mi, dragul meu, ce boier șade în casa aceasta?

Arnăutul, luând pe bietul bătrân drept cerșetor, îi zise cu ironie:

— Să vii Sâmbătă, moșicule, că astăzi nu face boieru milostenii.

— Ia lasă milosteniile la o parte, și răspunde-mi la ce te-am întrebat, zise boierașul cu un glas aspru, ce indică supărarea ce'i pricinuiseră umilitoarele expresiuni ale arnăutului.

— De ce nu, dacă voești. Aici locuște marele Stolnic Dinu Păturică Hale Ispravnic de străini.

— Dar saraiurile acestea și cele ce se coprink într'insele, sunt toate ale lui?

— Da, ale dumnealui.

— Apoi dacă este așa, spune'i c'am venit să'l văd, că sunt mulți ani de când nu l-am văzut.

— Și cine să'i zic că ești ?

— Șpune'i că sunt tatăl dumisale, și mă numesc Treti Logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac.

Arnăutul privi pe bătrân cu mai multă băgare de seamă, dar sărăcia ce se vedeă întipărită pe vestmintele cu care eră îmbrăcat îl oprì de a anunța mândrului său stăpân un tată atât de umilit și trențeros.

Bătrânul simți aceasta, și înfuriindu-se de nebăgarea în seamă cu care îl priveă arnăutul, zise :

— Ascultă mojicule, du-te numai decât de spune stăpânului tău că am venit să-l văd, sau arată-mi odaia în care se află, să intru eu d'a dreptul. *Osti d'aci!* (fugi d'aci !)

Aceste cuvinte ale bătrânului, fiind pronunțate cu voce tare, pătrunseră până la auzul lui Păturică, carele înțelegând după accent că persoana ce întrebă de dânsul eră tatăl său, ieși în sală și ordonă arnăutului să'l gonească.

— Dar bine, cocoane Dinule, cum pot cutezà eu să dau afară pe un om care se numește părinte al dumatăle ? răspunse arnăutul confusiat.

— Da, fiule, sunt bătrânul tău tată. Nu mă cunoști ?

— Auzi acolo obrăznicie ; un cerșetor de

uliță, să se numească tată al meu ! Dați-l afară pe brânci, auzit-ați voi ? Eu nu am tată. Apoi se retrase în cameră ca să nu turbure petrecerea amicilor săi.

Bătrânul auzind pe fiul său pronunțând aceste omorâtoare cuvinte, își pierdù mințile ; fața lui deveni teribilă și amenințătoare ca a unei fiare sălbatice, care voește a sfâșia pe cel ce a rănit-o.

În paroxismul dar al furiei sale, se repezi în camera ospățului și puindu-se față în față cu ingraturul său fiu, zise : „Ce, nu «mă cunoști, fiule ? Acest trup uscat de «bătrânețe și de sărăcie nu este cel care «ți-a dat viața ? Aceste mâini zbârcite de «muncă, nu sunt oare ele care te-au mân- «gâiat în copilăria ta, și ți-au pus în mână «condeiul cu care te-ai procopsit și ai câș- «tigat aceste bogății ? Nu te gândești ne- «norocitul că săvârșești un păcat osândit «de legile firei și de obiceiurile politicești ? «Iuda a vândut pe învățătorul său, dar nu «s'a lepădat de tatăl său ! Râul cel mareț «și înconjurat de verdeață, tăgăduiește el «oare umilitul izvor din care își are înce- «putul ? Incă odată, te rog, fiule, vino în «brațele mele să te sărut, și să-ți dau bi- «necuvântarea mea cea de pe urmă, căci «sunt bătrân și poate să mor fără să te mai văd !»

Păturică care nu vedeà în acele momente

de cât umilirea sa în fața celor mai de frunte boieri ai Domniei, porunci de al doilea și cu mai multă asprime ca să-l scoată afară din casă,

Bătrânul văzând atâta împietrire de inimă zise cu un aer profetic: «Dumnezeu care «cunoaște și vede toate, să nu-ți ajute, fiu «blestemat ce ești ! El care te-a înălțat atât «de mult, te va pogori mult mai jos, de «cât unde te aflai. Aceste bogății câștigate «prin nelegiuiri, ți le va risipi, cum risi- «pește vântul praful de pe arie. Cum mă «gonești tu pe mine, să te gonească îngerul «Domnului în toată viața ; să nu aibi prie- «teni în nenorocire, să umbli din casă în «casă cerșind pâine ca să-ți astâmperi foa- «mea și o treanță ca să-ți acoperi goliciunea; «să lingusești toate tarafurile, și toți să-și «bată joc de tine. In chinurile boalei tale, «să nu aibi pe nimeni care să te mângâie, «și în vedeniile tale să-ți stea înainte toate «fără de legile tale. Amin. Fie, fie !...»

După ce bătrânul rostì acest teribil bles- tem puse mâinile la ochi și ieși din casa fiului său cu repeziciune ; iar Păturică își continuă ospățul fără să se turbure cât de puțin de amarele imprecățiuni ale părin- telui său.

El se ocupă de noile sale cunoștințe și de folosul ce putea să tragă dintr'ânsele ; dar tocmai pe când se ridică cu ambițiunea până

la cele mai înalte demnități ale țării, un nor politic veni să întunece puțin soarele speranțelor sale.

Încă din anul 1814, Nicolae Scufu, grec din orașul Arta (în Peloponez) și Riga Palamide, formaseră o societate cu scop de a pregăti pe Greci pentru liberarea patriei lor. Această societate își avea corespondenții și comitetele ei în Odesa, Kișinău, Galați și București. ¹⁾

Membrii comitetului din București cunoscând însemnatele servicii ce ar fi putut să aducă Alecu Vodă Șuțu revoluțiunii grecești, îi propuseră să intre și el în societate, dar Șuțu refuză. Prin această conduită neașteptată a principelui, secretul societății putea să fie descoperit, și s'ar fi pus în pericol viața celor mai însemnați bărbați ai mișcării. Mijlocul dar cel mai propriu, spre a evita această nenorocire, fu înveninarea lui Vodă Șuțu, la 19 Ianuarie 1821 prin doctorul Cristali, prin medicul său particular.

Acest eveniment de și contrariă oarecum planurile ambițioase ale lui Păturică, dar el în loc să dispere, așteptă cu sânge rece prefacerea ce putea să ia lucrurile ; și fiindcă

¹⁾ Vezi istoria principatelor dunărene de Palauzoff și istoria revoluțiunii grecești de Ioan Filimon.

nu putea să prevadă cele ce erau să se întâmple, lingusea pe toți fără excepție ca să și facă popularitate.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, ce izbucni a doua zi după moartea lui Șuțu, pare venită într'adins ca să dea ocaziune lui Păturică, a arăta lumii duplicitatea și lașitatea caracterului său. El se gândi foarte mult asupra acestei mișcări, iar mai cu seamă asupra foloaselor, ce ar fi putut trage dintr'ânsa. Astfel dar, pe cât timp revoluțiunea se compunea din Tudor Vladimirescu, Macedonski și câțiva panduri, el ținea de partidul boierilor, și calomniă împreună cu dânsii pe acei bravi care își pericolau viața spre a da țării drepturile ei cele vechi; iar după ce revoluțiunea triumfă și silii pe boieri a o recunoaște și a i jură credința, atunci Păturică deveni cel mai fierbinte apărător al ei și o exploata cât putu mai bine; dar intrarea lui Ipsilante în țară și proclamațiunea lui cea măreață făcu pe ciocoi să și schimbe politica. «Ipsilante în țară!... zise ciocoiul în sine; un fecior de Domn cu o mulțime de viteji după dânsul și ajutat de Muscali! Asta e o minunată întâmplare, și caută să mă folosesc de dânsa. O să mă scriu între mavrofori!... Dar bine, ce vor zice atâți prieteni ai mei ce se află intrați în oștirea lui? Ei și ce mi pasă mie de dânsii? Ei

sunt niște calici cari s'au sculat cu răzmi-riță împotriva împărăției ; ca mâine vin turcii și îi risipesc ca pe pui de potârni-che ; în vreme ce Ipsilante, de și este și el apostat, dar este sprijinit de prea puternica împărăție a Rusiei. O izbândă să facă numai și pare că'l văz Domn în țară și răsplătind cu galantomie pe toți care l-au ajutat. Mă voi duce dar la dânsul și voi părăsi pe acești calici ce cântă toată ziua : « Ah ! sabia lui Traian într'o mână de român » și le chiorăe mațele de foame.

După ce ciocoiul se împacă cu conștiința sa în privința lașității ce voiă să comită, și după ce își făcù toate demersurile cu unul dintre consuli, porunci să înhame armă-sarii la butcă și se duse la Colintina ca să se prezinte înaintea lui Ipsilante.

Trecuseră două ore de când el așteptă rândul de a intră la prințul, dar acest timp nu'l pierdù în darn, căci legă rela-țiuni de prieteșug cu căpitan Iordache, Constantin Duca și Vasile Caravia.

În momentul însă când el oferea acelor tâlhari pe drumuri ziafeturile cele mai de-licioase ca să dobândească favoarea lor și printr'înșă pe a lui Ipsilante, ușa camerei de audiență se deschise, și ieși secretarul principelui, carele făcù semn lui Păturică să intre în lăuntru.

Ciocoiul își scoase cizmele cele de saf-tian roșii și rămâind numai cu meșii, își puse o pereche de papuci galbeni de Ta-rigrad, își strânse giubeaua la piept și în-tră în camera lui Ipsilante, unde după ce făcù câteva coplimente pline de lingușire, voi să sărute haina principelui, dar fiindcă principele refuză cu delicateță acest act înjositor, ciocoiul sărută ciucurii patului pe care ședeà Fanariotul.

Săvârșindu-se această ceremonie, Pătu-rică se trase puțin dandarate și luând o pozițiune umilitoare zise :

— Să trăiești, Măria ta, întru mulți și fericiți ani! Eu sunt stolnicul Dinu Pătu-rică Hale ispravnic de streini, și am venit să mă închin Măriei tale ca o slugă ple-cată ce sunt, și să primesc strălucitele po-runci ce te vei milostivi a'mi da.

Fanariotul fiind informat foarte bine despre Păturică, se uită drept în ochii lui, și după ce și termină observațiunile sale fizionomice, zise cu un zâmbet rece și iro-nic :

— Am auzit, archon Stolnice, că ești om deștept și cu pricepere în treburile țării.

— Laude, Măria ta; fac și eu ce pot ca un om mic ce sunt.

— Am mai auzit că — dar asta nu e

treaba mea ;— se zice iarăși prin lume că fiind Sameș la Hătmănie, s'ar fi pierdut o piatră verde de mare preț... Dar nici asta nu mă privește.

— Nu crede Măria ta ! astea sunt defăimări ce vin din pizmă, căci am prea mulți vrăjmași.

— Ai dreptate, archon Stolnice, tot ce e mare e pizmit. Dar să lăsăm la o parte toate acestea, și să vorbim ceva despre interesele noastre. Te rog, citește acest răvaș, și de odată îi dădù o bucată de hârtie strânsă în formă de răvaș.

Păturică privi răvașul și recunoscù forma de scriere a unuia dintre consulii puterilor streine.

— Citește'l, archon Stolnice, nu te sfii, zise Ipsilante văzând pe ciocoi încurcat.

Păturică deschise de-al doilea răvașul și citi frazele aeestea :

Ilustre Principe !

«Cunoscând greutatea misiunii ce aveți «a împlini, cred că vă aduc un mare serviciu recomandându-vă pe stolnicul Dinu «Păturică, care prin iscusința și cunoștințele ce are despre trebile țarei, vă poate «ajută în multe împrejurări. El trebuie să «vie astăzi sau mâine la Înălțimea Voas- «tră, căci l-am vestit prin osebit bilet din «parte'mi. Informațiunile ce ți-am dat în

«trecurile zile despre acest boier, sunt des-
«tul de precise, rămâne la Înălțimea voas-
«tră să profitați de marele lui talente».

Sunt al Dv.

N.

Acest răvaș răspândi multă lumină asu-
pra neînțelesei pozițiuni în care pusesse
Ipsilant pe Păturică prin mușcătoarele lui
cuvinte. Ciocoiul înțelese imensele foloase
ce putea să tragă servind interesele capu-
lui eteriei grecești. Strânse dar răvașul și-l
dete cu mult respect în mâna prințului,
carele după ce îl rupse în mici bucăți, zise :

— Ei bine, archon Stolnice, eu am să'ți
împărtășesc o taină care poate să te ridice
la mărire și bogăție, dacă mă vei sluji cu
credință, dar care negreșit te va pierde
dacă mă vei înșelă sau mă vei vinde ! ai
auzit ?

— Spune'mi, Măria ta, ce am de făcut
și răspunz cu capul că nu vei fi nici înșe-
lat nici vândut.

— Ascultă, archon Stolnice. Cunoști pe
Domnul Tudor ?

— Il cunosc, Măria ta.

— Il cunoști bine ?

— Foarte bine, Măria ta.

— Spune-mi dar, ce fel de om este ?

— Este viteaz și drept, Măria ta.

— Astea sunt darurile ce poate avea ; eu voiu să aflu cusururile lui.

— Are și cusururi.

— Care sunt acele cusururi, spune'mi ?

— Este mândru și furios la mânie.

— Astea îmi plac ; dar ia spune'mi, iubeste banii ?

— Nici de cum, Măria ta.

— Dar muerile ?

— Nici pe dânsese.

La aceste cuvinte, prin care Păturică fără voia sa făcea panegiricul omului pe care voia să'l vândă, Ipsilant rămase uimit. „Viteaz ! zise fanariotul în sine ; drept, ne-iubitor de bani și de femei ! Iată calități care pot să facă dintr'însul un Caton, un Brutus. Prin vitejie el își va face un nume mare în toată țara ! Prin dreptate va dobândi iubirea norodului ; el dar va fi mare și puternic, iar eu voi fi mic ! Eu Alexandru Ipsilant, fiu de principe și general de brigadă ; eu care am stat cu capul ridicat înaintea lui Napoleon : eu care nu am tremurat în fața morții, ce venea asupra'mi din milioane de guri de foc, să mă văd silit a pleca capul înaintea lui Tudor ? Asta'i cu neputință ! Ce voi face dar ? Voi porni numai de cât la Cotroceni, ca să zmulg din pieptul și inima

protivnicului meu acele virtuți care astăzi chiar îl fac mai iubit și mai respectat de cât mine!... Dar bine, eu am jurat ca să mă lupt în contra necredincioșilor, iar nu să vărs sângele creștinilor!...

Dupăce trecură aceste gânduri sinistre, ce sfâșiau fără milă pe fanariot, o liniște se răspândi pe fața lui, și un zâmbet ușurel se arată pe buzele sale.

Păturică care examinase cu multă luare aminte fața fanariotului, știà acum ca și dânsul care erau pasiunile ce'i sfâșiau inima, cu toate acestea el stà în picioare nemîșcat ținând într'o mână ișlicul și cu cealaltă giubeaua strânsă la piept, fără să lase a se vedeà pe fața sa de cât nepăsarea și nevinovăția reproduse cu cea mai mare finețã.

— Ei bine, archon Stolnice, exclamă fanariotul, îmi spuneai că Domnul Tudor este cam furios?

— Ba furios cum se cade, el socotește pe un om ca pe un pui de vrabie.

— Ce spui, archon Stolnice, să fie oare adevărat ceea ce zici?

— Chiar ieri a spânzurat pe unul din cei mai de frunte viteji, numai pentru că s'a dus cu vre-o câți-va neferi și a spart o cărciumă din Dealu Spirii.

— Și l-a omorât, ai?

— Ce p'un pui de găină, Măria ta.

— Ei bine, ce zice oștirea lui despre aceasta?

— Nemulțumirea se vede zugrăvită pe toate fețele, dar nu cutează nimeni să-i facă băgări de seamă.

— De ce?

— Fiind că se pomenesc cu găzii lui ieșiți din pământ și totul se isprăvește într'o clipă.

Ipsilant se puse iarăși pe gânduri. De astă dată însă fața lui eră acoperită de o veselie sinistră; el se sculă de pe pat și netezindu'si cât-va mustățile, zise lui Păturică:

— Ascultă archon Stolnice, dar bagă de seamă la ceia ce am să-ți spui, căci d'aci atârnă fericirea și nenorocirea ta.

— Ascult, Măria ta.

— Două săbii pot să intre într'o teacă?

— Nu, Măria ta.

— Dar o țară poate fi stăpânită de doi Domni de-odată?

— Nici asta nu se poate, Măria ta.

— Ei bine! țara românească are astăzi doi Domni sau cel puțin doi pețitori la domnie: unul este Tudor și celălalt sunt eu. Mă înțelegeți?

— Te înțeleg, Măria ta.

Unul dar dintre voi trebuie să piară, și acel unu este Tudor, Măria ta ?

— El însuși, și aceasta o cer de la tine. Răvașul consulului zice curat că ești cel mai întreprinzător și mai îndemânatăc dintre boieri; fă'mi dar această slujbă și te voi face cel mai bogat dintre toți.

— Gata la poruncă, Măria ta, dar n'ar fi rău să'mi arăți și mijloacele prin care să pot săvârși această mare faptă.

— Mijloacele, zici?... Dar tu însuți mi-ai spus că el este mândru și nesocotit la mână. Strămoșul nostru Adam a pierdut raiul numai pentru nerăbdare; de ce dar el să nu'și piarză capul, când are două din cusururile cele mai de căpetenie ?

— Te înțeleg, Măria ta.

— Du-te dar în lagărul lui, și îndeamnă pe unii din ostași la nesupunere, iar pe alții la jafuri și silnicii; apoi fă ca să le afle Tudor pe toate acestea; și fii sigur că cu cât spânzurătorile se vor înmulți în lagărul lui, cu atât noi vom izbuti mai bine. Cunoști puterea mea, știi că sunt ocrotit de marea împărăție; lucrează pentru mine și norocirea ta e făcută.

— Să trăiești, Măria ta, esclamă Păturică făcând o temeneă până la pământ, dar aș vrea să știu și eu, plecatul Măriei tale rob,

cu ce o să mă aleg din toate acestea ? Măria ta ești luminat și cu praxis și știi mai bine de cât mine prin câte primejdii am să trec eu, nemernicul, ca să săvârșesc poruncile Măriei tale.

Ipsilant se gândi puțin, apoi luă pana în mână și scrise pe o coală de hârtie cuvintele acestea :

«Eu Alexandru Ipsilant, principe de naștere și general de gardă al nebiruței oștiri rusești, mă îndatorez a răsplăti pe boierul român Stolnicul Dinu Păturică, pentru slujbele săvârșite de dânsul eteriei elinești, numindu'l deocamdată ispravnic peste două județe din cele ce se află acum în stăpânirea mea; iar dacă mi-ostivul Dumnezeu îmi va ajuta să stăpânesc țara întreagă, îl voi face caimacam al Craiovei.

„A. Ipsilant“.

Ține hârtia aceasta și silește-te cât vei putea să îplinești poruncile mele; iar când lucrul va fi săvârșit, vino cu dânsa să'ți iei răsplătirea.

Păturică sărută mâna fanariotului și se retrase.

Sfârșitul părții a doua.

C O P R I N S

	Pagina
Capitolul XVI	Fă-te om de lume nouă să furi cloșca de pe ouă. 5
"	XVII Muzica și coregrafia în timpul lui Caragea 22
"	XVIII Ce n'aduce anul, aduce ceasul 29
"	XIX Avertismentele 45
"	XX Teatru în țara românească 52
"	XXI Femeia a scos pe om din rai 65
"	XXII Italiană în Algir. 81
"	XXIII Slugile boierești. 93
"	XXIV Boerii vechi 104
"	XXV Marea Hătmănic. 111
"	XXVI O scenă dramatică 118
"	XXVII Blestemul părintesc 133

Librăria LEON ALCALAY.-București

BIBLIOTECA pentru TOȚI

PUBLICAȚIE DE POPULARIZARE

30 Bani Numărul

Arta

- 50—56 *Pecaut și Baude* : Convorbiri despre artă, două volume care cuprind 42 de admirabile ilustrații.
- 71 *Stăncescu Const.* : Ce este frumoasă ea.

Biografii

- 85 *Adamescu G.* : Din biografiile scriitorilor români.
- 217 *Bianu Ion* : Momente culturale. Dosofteiu, mitropolitul Moldovei, August Treboniu Laurian, Costache Conachi, A. Papiu Ilarianu.
- 123 *Blok M.* : Mamele Celebre.
- 26 *Din biografiile oamenilor celebri.* Cu numeroase portrete.
- 91 *Gastineau B.* : Geniile științei și ale industriei.
- 110 *Gloriile muzicii.* O serie de biografii și portrete de ale celor mai de seamă compozitori muzicali.
- 374 *Lecca Haralamb G.* : Din viața lui Napoleon. Faptele și scenele cele mai caracteristice.

Călătorii, Descrieri, Geografie

- 15 *Alexandrescu Gr.*: Proză, „Memorialul“ călătorie pe care Gr. Alexandrescu a făcut-o prin Carpați în tovărășia lui Ion Ghica.
- 9 *Bachelin Leo*. Castelul Peleş. O schiță istorică și descriptivă.
- 95 *Buzoianu G. T.* Cugetări asupra popoarelor vechi.
- 72 „ Egiptul;
- 87 „ Berberii, He-peridele.
- 95 „ Catargena și Roma, Cyrena,
- 384 *Humboldt Alex. von*. Priveliști din natură.
- 324—326 *Istrate C. I.* București-Cairo, note de călătorie.
- 8 *Michelet*. România, Roma, Piza.
- 272—274 *Vlahuță Al.* România Pitorească.

Elocuență

- 43—44 *Elocuența Română*. Discursuri adunate, orânduite și adnotate de Gh. Adamescu.
- 48—49 *Elocuența Străină*. O serie de discursuri, celebre rostite de cei mai mari oratori străini.
- 394 *Kogălniceanu M.*: Autobiografia.
- 403 *Kogălniceanu M.*: Acte, scrieri din tinereț-discursuri.

Dicționare

- 204—215 *Caligari D.*: Dicționar englez-român.
- 157—158 *Ploetz-Leist*: Mic vocabular francez-român, foarte bine întocmit din punctul de vedere uzual.
- 166—178 *Urechiă*: Dicționar francez român. Cea mai sistematic alcătuită din lucrările de acest soi.

Filozofie

- 389—392 *Haşdeu B. I.*: Sic cogito, Ce e viaţa?
Ce e moartea? Ce e omul?
- 124 *Lubbock*: Intrebuinţarea vieţii.
- 241 *Rădulescu Motru C.*: Ştiinţă şi energie. O scriere nespuse de interesantă.
- 249—250 *Schopenhauer A.*: Viaţa, amorul şi moartea.
- 114 *Seneca*: Liniştea sufletească traducere din latineşte de Gr. Goilav.
- 267—268 *Spencer Herbert*: Progresul, legea şi cauza lui.

Istorie şi Moravuri

- 393 *Băicescu N.* Puterea armată la Români şi Mişcarea Românilor din Ardeal la 1848.
- 217 *Bianu Ion*: Momente Culturale. Despre cultura şi literatura românească în secolul XIX.
- 224—231 *Ghica Ion*: Scrisori către V. Alexandri.
- 34 *Ionescu Gion*: Istorice: Trei studii istorice.
- 220 *Iorga N.* Oameni şi fapte din trecutul românesc.
- 388 *Ispirescu P.*: Isprăvile şi viaţa lui Mihai-Viteazul. Volumul e însoţit de admirabila conferinţă a lui Odobescu despre Ispirescu.
- 27 *Mahaffy*: Antichitatea Greacă. Traducere de D. Stăncescu. O oglindire complectă şi fidelă a moravurilor Greciei vechi.
- 341—342 *Negruczi G.*: Scrisori (Partea III din Păcatele tinereţii)
- 361—362 *Onciul D.*: Din Istoria României. Un studiu concis asupra întregii istorii a românilor.
- 14 *Wilkins*: Antichitatea Romană. Obiceiurile şi organizarea societăţii.

Educație

- 346 *de Amicis Edmondo*: Pentru copii.
- 385—387 *D-na Alina G.*: Buna cuviință sau Cum să se poarte omul în toate ocaziile vieții. O culegere de reguli de conduită pe care e bine să le cunoască oricine.
- 54 *Bourde Paul*: Patriotul, O carte plină de idei nobile și sfaturi înțelepte, a căreia țintă, e de a desăvârși educația patriotică a tinerimei.
- 160—161 *Rosseti D. R. (Max)*: Povește către săteni.
- 4—5 *Spencer H.*: Despre educație.

Literatură populară

- 351—352 *Candrea I. A. și Densușianu Ovid*: Din popor: Cum grăește și simte țăranul român. O culegere de texte din diferite localități.
- 28—31 *Crcangă Ioși*: Povești, culese din gura poporului, sunt scrise în graiul așa de frumos al țăranului moldovean.
- 138 *Mudan, G.*: Suspine. O culegere de poezii populare din Basarabia.
- 2 *Marian S. Fl.*: Păsările noastre și legendele lor.
- 16—25—39 *Pann Anton*: Povestea vorbii. Cea mai complectă culegere de proverbe „de prin lume adunate și iarăși la lume date“.
- 79 *Iann Anton*: Nastratin Hogeș și Înțeleptul Argheș și nepotul său Anadam.
- 93—94 *Iann Anton*: O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu.
- 125 *Pitarul Hristache*: Povestea Mavroghenească. Istorie în versuri a vremilor lui Mavrogheni.

Nuvele, schițe

- 350 *Andriew Leonida*: Spionul și Viziuni. Două din cele mai caracteristice nuvele ale celebrului literat rus.
- 345 *Apostoliu C.*: „Domnul” Traian. O frumoasă nuvelă de un tânăr scriitor cu multe calități de literat.
- 300 *Basarabescu I. A.*: Norocul.
58 *Caragiale I. L.*: Schițe ușoare.
- 121—122 *Caragiale I. L.* Notițe și fragmente libere.
7—40 *Carmen Syiva*: De prin veacuri. Pagini glorioase din trecutul strămoșilor noștri.
- 254 *Cazaban Al.*: Departe de oraș.
12 *Demetrescu Mihail*: Nuvele, Lake Buturugă și dreptatea lui Ștefăniță.
- 312 *Dickens Ch.*: O noapte de Crăciun.
366 *Doinaru Al. G.*: Aventurile unui volum de poezii și alte schițe. Oculegere de schițe pline de haz.
- 311 *Doyle Conan*: Aventurile lui Sherlock Holmes
Traducere de Iosif Nădejde
- 360 „ Alte aventuri ale lui Sherlok
Holmes.
- 278—279 *Eminescu M.*: Proza. Poveștile și nuvelele. marelui nostru poet poartă ca și poeziile lui, pecetia geniului autorului. lor.
- 305—306 *Gane N.*: Nuvele. D. Gane este unul din rarii noștrii povestitori a căror proză desăvârșită se ridică până la culmile înalte ale clasicizimului. v. I
- 353—354 „ „ v. II
- 355—356 „ „ v. III
- 292 *Gârleanu Em.*: Odată! Nuvele și schițe cu tipuri vii și scene nespuse de duioase.

- 317 *Gogol N.*: O noapte de Maiu. Traducere de Virgil Caraivan.
- 378 *Gogol N.*: Oameni vechi. Traducere de Em. Grigoroviță.
- 331 *Gorki Maxim*: Nuvele. Traducere de Lia Hârsu.
- 313 *Hugo Victor*: Ultima zi a unui condamnat.
- 373 *Korolenko Wladimir*: Muzicantul orb.
- 405 *Korolenko W.*: Nuvele Siberiene. Câte-va admirabile povestiri.
- 10 *Maiorescu Titu*: Nuvele și schițe, de Alarcon, Bret-Herte și Marc Twain.
- 22 *Maistre Xavier de*: Călătoria împrejurul odăci mele.
- 314 *Maupassant Guy de*: Nuvele alese, traducere de Ion Adam.
- 400 *Maupassant Guy de*. Duminicile unui burghez din Paris.
- 337—338 *Negruzzi C.*: Proza (Partea II din Păcatele tinerețelor). Publicate sub îngrijirea d-lui Petru V. Haneș.
- 301 *Niger N. Rădulescu*: La Gura văei.
- 256 *Nora Al.*: Clipe trăite, Nuvele.
- 349 *Ialmarini*: Prăvălia morței. Traducere de N. Ținc.
- 293 *Pop Vasile*: Din oca vietei. O culegere de schițe și nuvele.
- 23—24 *Popovici Bănățeanu*: Din viața meseriașilor
Cu un portret și o biografie a autorului
de Titu Maiorescu.
- 37 *Rosetti Radu*: Proză și epigrame.
- 11 *Theuriet André*: Din tinerețe. O culegere de nuvele.
- 332 *Turgheneff*: Duelistul. Traducere de Ludvic Dauș.

BUCUREȘTI

— — — — —
TIPOGRAFIA „FORTUNA“

Calea Moșilor No. 59

